

II RIIGIKOGU

10. istungjärk. Protokoll nr. 306 (4)

1926. a.

II Riigikogu koosolek 14. jaanuaril 1926. a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 89 Riigikogu liiget. Valitsuse loosis: Riigivanem **J. Teemant**, sõjaminister **J. Soots**, põllutööminister **H. La-retei**, rahaminister **L. Sepp**, haridusminister **J. Lattik**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, kaubandus-tööstusminister **E. Veberman**.

Päevakord:

1. Kartulite veo kontrolli seadus — II lugemisel.
2. Tolli-põhitariifide muutmise seadus — II lugemisel.
3. Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus kohtuotsuste täitmise asjus — II lugemisel.
4. Petserimaal ja Narva-tagusel maa-alal valla vaestelaste kohtute asutamise seadus — II lugemisel.
5. Sõjaministeeriumile laske- ja laagri-platsi asutamiseks Petseri maakonnas tarvilikkude maa-alade sundvõõrandamise seadus — II lugemisel.
6. „Falckspargi“ Tallinna linnale üleandmise seadus — II lugemisel.
7. Riigi turbatööstuse põhimäärused — II lugemisel.
8. Maakorralduse seadus — II lugemisel.
9. Riigiasutustes ja -ettevõtetes töötavate tööliste pensioniseadus — II lugemisel.
10. Eesti maapanga põhikiri — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
11. Seaduseelnõu tulitikutööstuse kohta aktsiisimaksu maksmise ja tulitikkude müügi korraldamiseks — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
12. Seitsmenda rahvusvahelise töökonventsi poolt Genfis vastuvõetud töö-õnnetuste kahjutasu konventsiooni kinnitamise seadus — töökaitse komisjoni ettepanek.
13. Riigi laevasõiduameti põhimäärused — I lugemisel.
14. Eesti riigikontrolli ajutise seaduse täiendamise seadus — riigikontrolli seaduse komisjoni ettepanek.

15. Ühingute ja nende liitude seadus — üldkomisjoni ettepanek.

16. Ühingute, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

17. Kooperatiiv-ühisuste ja nende liitude seaduse muutmisseadus — üldkomisjoni ettepanek.

18. Mõnede seltside, ühisuste ja nende liitude likvideerimise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

19. Vähemusrahvuste keelte seadus — üldkomisjoni ettepanek.

20. Eesti vabariigi keele seadus — üldkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**, pärast abiesimees **J. Zimmerman**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 5.05 min.

1. Päevakorra täiendamine. Juhataja **A. Rei**: Avan Riigikogu koosoleku.

M. Martinson (põl): Teen ettepaneku, võtta päevakorra esimese punktina komisjonide täiendavad valimised. Teiseks teen ettepaneku paljundatud päevakorra p. 10 — Eesti maapanga põhikiri — võtta päevakorra praeguse p. 6-da järele. Õieti tuleks see punkt siis, kui komisjonide täiendavad valimised päevakorda võetakse, päevakorra 8-daks punktiks. Praegu laiialaotatud päevakorras tuleks see aga p. 6-da järele võtta selle eeldusega, et praegu p. 7-mes — riigi turbatööstuse põhimäärused — ja p. 8-as — maakorralduse seadus — võrdlemisi pikad on, kuna aga siiski soovitav on, et Eesti maapanga põhikiri veel tänasel koosolekul I lugemisel vastu võetaks.

Juhataja **A. Rei**: Rkl. Martinson'i poolt on päevakorra kohta kaks ettepanekut tehtud. Esiteks päevakorda esimeseks punktiks võtta komisjonide täiendavad valimised ja teiseks, paljundatud päevakorra-punkt 10-nes — Eesti maapanga põhikiri — võtta praeguse p. 6-da järele. Panen hääletamisele esimese ettepaneku. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Panen hääleta-

misele teise ettepaneku. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Seega on päevakord kindlaks määratud.

2. Komisjoni täiendamise valimised. Juhataja **A. Rei:** Selle päevakorra-punkti all on rkl. M. Martinson'i poolt järgmine kirjalik ettepanek tehtud: „Põllumeeste rühma nimel teen ettepaneku, Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise õiguse seaduse muutmise seaduse komisjoni valida rkl. Tamm'e asemele rkl. Masik, riikliku maatastavara loomiseks võõrandatud maade eest tasumaksmise seaduse komisjoni valida rkl. Tamm'e asemele rkl. Sepp.“

Nende kahe ettepaneku lahus hääletamist ei nõuta, seepärast hääletan koos. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ette pandud kandidaadid vastavatesse komisjonidesse valitud.

3. Kartulite veo kontrolli seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. **K. Tonkman** (loeb): Kartulite veo kontrolli seadus.

Põllutööminister **H. Laretei:** Ausatud Riigikogu liikmed! Teeksin ettepaneku, seadus tagasi anda rahaasjanduse komisjoni järgmise põhjendusega: Sellest seadusest on välja jäetud § 6. mida käesolevas seaduses üldse ei ole, vaid tuleb 5-da paragrahvi järele kohe § 7. See paragrahv 6., mis valitsuse ettepanekus oli, käib nimelt selle kohta, et isikud ja asutused, kes soovivad kartulid Eestist välja vedada, peavad sellekohased load omandama. Et see nõudmine välja on jäänud, peaks igatahes järgnevates paragrahvides kaalumisele võetama need kohad, mis ära määravad süüdlaselt väljaveo äravõtmise. Küsitav on, kas neid kitsendusi ja karistusi siis enam üldse tarvis on, kui väljaveoks erilist luba ei ole, sellepärast et sel juhtumisel, kui erilisi lubasid ei ole, saab trahvida ainult kontrollmääruste mittetäitmise pärast ja sel puhul väljaveo äravõtmine tegelikult kuigi palju tagajärgi ei anna, sest ettevõtja, kellelt luba ära on võetud, võib teise nime all juba järgmisel päeval kartulid uuesti välja saata. Eriluba selleks tarvis ei ole. Sel puhul aga, kui väljaveoks lubasid antakse ministeeriumi või ka kahe ministeeriumi nõusolekul, võimalus on kontroleerida, kas mitte väljavedaja nime all endised väljavedajad mingisuguseid kombinatsioone ei tee. (O. Köster, as: Eks põllutööministril ole õigus oma

määrustega lubasid nõuda.) Siin oli ette nähtud kahe ministri nõusolek, põllutööministri ja kaubandusministri. Uue kaubandusministri jaoks ei ole mina selles asjas lõpuliselt kokku leppida saanud, ja ei ole uus minister seda asja veel põhjalikult kaaluda saanud, sellepärast võib ka olla, et selle nõudmise siin sisse võtta saab. Järelikult aga, kui asja sisuliselt kaaluda, siis tuleksid ümber redigeerida järgnevad paragrahvid 9., 10. ja ka § 12., mis sel juhtumisel ühes osas otsustarbetuteks muutuksid. Et seda ümberredigeerimist mitte siin otsekohe teha ei saa, esiteks, ja teiseks, et uue kaubandusministri jaoks selles asjas veel läbi rääkida ja läbirääkimiseks võimalust leida, teen ettepaneku, seaduseelnõu komisjoni tagasi anda.

O. Köster (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduse pealkirja juures sõna võttes tahaksin tähelepanu juhtida mõne asjaolu peale, mida paragrahvide arutamise juures enam teha ei saa, mis aga siiski enam-vähem tähtsad on, seks et nende juures peatuda.

Meie tollipoliitika on tööstusele õige suurt tähelepanu pööranud tööstuse kaitse mõttes, peaaegu vaeselapse osasse on aga jäänud meie põllumajandus, see meie riigi alustugi ja meie olemasolemise kõige kindlam kindlustus. Meie tööstust kaitsevad kõrged kaitsetollid, mille tõttu meie tööstussaadused meie põllupidajale üle jõu kallilt tihtipeale kätte tulevad, ja kaitstakse ka neid tööstusi, mis meie väikeriigi oludes on nii-kui-nii kadumisele määratud. Teisest küljest on mitmed meie tööstussaadused väljaveotollidest vabad, kuna põllusaaduste väljavedu kõrged maksud koormavad. Mitmes riigis on teatud saaduste väljaveo pealt, eriti nende, mille väljavedu arenemisel, preemiad määratud, ja kui väljavedu küllalt juba arenenud, saadused väljaspool usalduse võitnud ja turu leidnud, võetakse väljaveo tollimaks.

Meil tuleks iseäranis rõhku panna põllumajanduse edendamise peale ning põllumajanduse saaduste ekspordi soodustada. Rahaasjanduse komisjonis pöörati tähelepanu sellele asjaolule, mis takistab meie põllumajanduse saaduste väljavedu, ja toonitati, et eriti kartuli ekspord on kõrgete maksudega koormatud. Samuti juhitakse tähelepanu sellele, et kartulipuuda pealt tuleb turul 6—7 marka väljaveomaksu maksta, kuna peale selle tuleks selle seaduse põhjal kartuli kontrollmaksud, see teeb kartulitüüdi kohta umbes 45 marka, mis aga takistavalt mõjub meie kartuli kasvatamise, edendamise ja väljaveo peale. Meil on mõned põllumajandus-tööstusharud olemas,

näiteks lina, karja- ja kartulikasvatuse alal. Kui karjakasvatust toetatakse vastavate summadega, soodustatakse ja edendatakse ning vastavad eriteadlased sellel alal ametis peetakse, samuti kui ka linaharijatele toetust määratakse ja neile teatud juhatusi ja näpunäiteid antakse, siis on meie kartulikasvatuse peale praegusel ajal õige vähe tähelepanu pööratud. Kartulikasvatuse edendamise peale ei ole üldse meie riigi poolt toetust ette nähtud, mitte ainult selles mõttes, et kartulid suuremal arvul peaks kasvatatama, vaid et tähelepanu pöörataks kartulisortide, paremuse ja väljavaliku peale, sest on ju teada, et väljamaa nõuded kartulite alal väga suured on. Nõutakse teatud sorte, teatud suuruses ning teatud kartulimaitse järele. Meil siin siseturul tähelepanu selle peale ei pöörata, ja selle tõttu on meie kartulikasvatus, nõnda öelda, segamini läinud. Ei ole turunõuetele vastavaid sorte ega ka nõutava maitsega kartulid kasvatatud. Mitmel korral on selle asjaolu peale tähelepanu pööratud, iseäranis vastavate kartulikasvatajate esituste kui ka kartulikasvatajate päevade ja nõudmiste poolt. Hiljuti oli ka Tallinnas üks niisugune kartulikasvatavate päev, kus tähelepanu selle peale juhiti, et tuleksid välja arendada kartulikasvatuse raioonid, kus oleksid teatud kartulisordid kasvatusele võetud ja siis ühesugused sordid välisturule saadetakse, mis välisturu nõuetele vastaksid, kuna meie oma piiritus- ja tärglistööstust rahuldaks ehk juba teatud segasort, kui ka väljaveoks väikesed ja mittekõlbulikud kartulid. Meil tuleks siin, minu arvamise järgi, samme astuda ka vastavatel valitsusasutustel, et teadlikult juhitaks kartulikasvatust ning kasutamist. Kartulikasvatuse alal tuleks korraldusi anda, vastavaid kartulisorte igasugu abinõudega levitada, andes selle juures kartulikasvatuse ja kasutamise all nii suusõnalisi kui ka kirjalikke näpunäiteid, korraldada vastavaid kursusi ja ettelugemisi, kartulikasvatuse võistlusi ja määrata vastavad ergutus-auhinnad. Siis juhitaks õigetesse rööbastesse see kolmas tööstusharu, mis eriti on arenenud Põhja-Eestis, Viru- ja Harjumaal. Üleminek karjakasvatamisele kord sissejuurdunud kartulikasvatuse alalt ei ole ühe päeva töö, vaid nõuab pikemat aega. Ja et see üleminek nii kergesti ei tule, tuleb meil selle peale tähelepanu juhtida, et kartulikasvatus, kui niisugune, areneks tervenevas suunas kartulikasvatuse raioonides. Karja, iseäranis piimakarja pidamise juures on kartulil ka aukoht, sest vastavad eriteadlased on ta toiduväärtuse ja mõju piimaanni peale tõeks teinud. Et kartulikasvatus rohkem sisse-

tulekut annaks, selleks oleksid need väikesed näpunäited, mis siit täna antud.

Juhataja **A. Rei**: Sõna on aruandjal.

Aruandja **K. Tonkman**: Arvan, et ei maksaks seadust komisjoni tagasi anda, sellepärast, et kui siin mõned parandused tarvilikud on, võiks neid ju teha. Mina isiklikult omalt poolt tahan ka mõned parandused teha, mis härra põllutööministri parandustega ühte käivad, ja sellepärast leian, et pole mingisugust mõtet seadust komisjoni tagasi anda, vaid neid parandusi saaks Riigikogus väga hästi sisse võtta ja sellega saaks seaduse täna II lugemisel vastu võtta. Sellega vaidlen selle vastu, et seadus komisjoni tagasi anda.

Põllutööminister **H. Laretei**: Mina ei saa täna valitsuse nimel neid ettepanekuid teha, ja kui härra aruandja tõendas, et need ettepanekud on kavatsatud teha aruandja enese poolt, siis ma selle vastu ei vaidle, et eelnõu kohe arutamise alla tuleks, vaid võtan oma ettepaneku tagasi.

Juhataja **A. Rei**: Härra põllutööminister võtab oma ettepaneku tagasi. Asun seaduse pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduse pealkiri vastu võetud.

Aruandja **K. Tonkman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 1—4.

I.

§ 1. Kartulid võib Eestisse vedada ja Eestist välja vedada, kui ka sisemaal transporditeerida ainult käesolevas seaduses ettenähtud alustel ja korras.

§ 2. Eestisse võib vedada kartulid, mis põllutööministri sellekohaste erimääruste nõuetele vastavad ja vabad hädaohtlikkudest taimehaigustest ja kahjuritest ning sisse veetakse mailt, kus viimase kuue aasta jooksul hädaohtlikke taimehaigusi või kahjurisi ette ei ole tulnud.

Teaduslikuks otstarbeks võib põllutööminister lubada igasuguseid kartulite proove sisse vedada.

§ 3. Eestist võib välja vedada kartulid, mis põllutööministri erimääruste nõuete kohaselt väljaveoks kõlblikuks tunnistatud.

Märkus. Põllutööministri nõusolekul võib kartulid ilma kontrollita välja vedada nendesse maadesse, kus kontrolli ei nõuta.

§ 4. Kartulite sisse- ja väljaveo kontrolli teostab põllutööministeerium vastavate organide kaudu.

Aruandja **K. Tonkman** (loeb):

§ 5. Kartulite sisse- ja väljaveo kontrolli teostamise kulude katteks võib võtta väljaveetavate kartulite pealt erimaksu, mille normi kindlaks määrab Vabariigi Valitsus põllutööministri ettepanekul. Tähendatud erimaks ei või tõusta üle 1% sisse- ja väljaveetavate kartulite hinnast. Kontrolli teostamise kuld-est ülejäänud summa kulutatakse kartulite hädaohhtikkude taimehaiguste vastu võitlemiseks ja kartulitekasvatamise edendamiseks.

Märkus. Kartulite veo kontrolli seaduse põhjal sissetulnud summade tarvitamise eelarve ja aruande läbivaatamiseks moodustab põllutööminister asjast huvitatud organisatsioonide esitajatest erikomisjoni.

Põllutööminister **H. Laretei**: § 5. räägib kartulite sisse- ja väljaveo kontrolli teostamise kulude katmisest, ja siin on öeldud, et kartulite sisse- ja väljaveo kontrolli teostamise kulude katteks võib võtta väljaveetavate kartulite pealt erimaksu. Edasi on öeldud, et „tähendatud erimaks ei või tõusta üle 1% sisse- ja väljaveetavate kartulite hinnast“. Siin on loogiline vastolu, ja et seda kaotada, teeksin ma ettepaneku teises reas sõnade „katteks võib võtta“ järele juurde võtta sõnad „sisse ja“, siis tuleks: „Kartulite sisse- ja väljaveo kontrolli teostamise kulude katteks võib võtta sisse- ja väljaveetavate kartulite pealt erimaksu“.

Teiseks teeksin ettepaneku, selle paragrahvi märkus ümber redigeerida. Siin märkuses on öeldud: „Kartulite veo kontrolli seaduse põhjal sissetulnud summade tarvitamise eelarve ja aruande läbivaatamiseks moodustab põllutööminister asjast huvitatud organisatsioonide esitajatest erikomisjoni.“ See sõna „asjast huvitatud organisatsioonide esitajatest“ on sarnane ebamäärane, et siin väga raske on komisjonile kindlat kuju anda: kes määrab ära, missugused organisatsioonid asjast huvitatud on, seda siin ei ole öeldud. Siin võiksid tekkida sarnased juhtumised, et keegi organisatsioon tuleb ja ütleb, et ta asjast huvitatud on ja selle järele võiks ta ka sinna komisjoni esitaja määrata. Mina teen siin ettepaneku, võtta märkuse asemele teine lõige, mis oleks redigeeritud sarnaselt, kui see teiste kontrollseaduste juures on. Nimelt on see lõige järgmine: „Kartulite veo kontrolli seaduse põhjal sissetulnud summade tarvitamise eel-

arve ja aruande vaatab läbi komisjon, mille liikmeks põllutöö- ja rahaministeeriumi esitajad ja esitajad nende põllumajanduslikkude organisatsioonide poolt, kelle osavõtu komisjoni töödest põllutööminister tarvilikuks tunnustab. Komisjoni poolt läbivaadatud eelarve ja aruande kinnitab põllutööminister“. See redaktsioon on sisse võetud ka teistes analoogilistes seadustes. Ta määrab ära isiku, kes komisjoni koosseisu kindlaks määrab ja missugused organisatsioonid ta sellest osa võtma kutsub.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Tonkman**: Ühinen nende ettepanekutega, sest nad on analoogilised teistele kontroll-seadustele ja on tarvilikud.

Juhataja **A. Rei**: Aruandja on härra põllutööministri parandustega ühinenud, sellepärast nad eraldi hääletamisele ei tule, kui keegi lahus hääletamist ei nõua. Panen § 5. ühes nende parandustega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 5. ühes parandustega vastu võetud.

Sõna on rkl. Tonkman'il.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Kui see seadus oli rahaasjanduse komisjonis arutamisel, siis tegi kaubandus-tööstusministeeriumi esitaja ettepaneku, § 6. seaduses kustutada. § 6. oli järgmine: „Isikud ja asutused, kes soovivad Eestist kartulid välja vedada, peavad endile sellekohased load võtma. Load annab põllutööminister kokkuleppel kaubandus-tööstusministriga“. Sellele vaidlesin ma sel korral vastu, et see paragrahv on tarvilik ja teda ei tuleks kustutada. Kuid komisjonis häälteenamusega võeti kaubandus-tööstusministeeriumi esitaja ettepanek vastu ja kustutati see paragrahv. Minu arusaamise järgi on aga see paragrahv hädatarvilik, sellepärast et väljaveoärid peavad endale sellekohased load võtma, kui nad kartulid välja vedada tahavad, ja ei ole võimalik igaühele luba anda, kui tal vastavaid ruume ja ladusid ei ole, et ta kartulid välja vedada võib, sest iga väljavedu on põllumajandusele tähtis ja tähtis siis, kui ta hästi korraldatud, mis meie väljaveetava kauba headust tõstaks ja ühtlasi ka meie head kaupa väljamaal esitaks. Sellepärast teen ma ettepaneku, § 5. järele uus paragrahv võtta, nimelt § 6. järgmises redaktsioonis: „Isikud ja asutused, kes soovivad Eestist kartulid välja vedada, peavad endile sellekohased load võtma. Load annab põllutööminister kokkuleppel kaubandus-tööstusministriga“.

Põllutööminister **H. Laretei**: Mina toetan selle paragrahvi sissevõtmist. Siin on järgmistes paragrahvides ette nähtud karistused, nii kohtute poolt kui ka põllutööministri poolt, ajutiste väljaveolubade äravõtmise näol. Kui meie ei loo lubadeandmise süsteemi, kui lubame välja vedada kõigil ilma eriliste lubadeta, siis peaksime kõigisse kontrollpunktidesse — ja neid tuleb kartuli väljaveoks võrdlemisi palju, sellepärast et kartuli väljavedu sünnib ka väiksemates kvantumides ja väiksemates sadamates — sisse seadma terved suured registrid, kust kohtud peaksid andmeid muretsema nende kohta, kellelt väljaveo määruste rikkumiste pärast väljaveoluba ära võetud, või keda karistatud. See teeks aga suuri tegelikke raskusi, kuna selle kontroleerimine, kellelt luba ära võetud, väga raskeks läheks. Teiselt poolt on väga kerge mööda minna kontroleerimisest sel juhtumisel, kui kõigil võimalus on ilma loata välja vedada, sest karistatu võib juba järgmisel päeval teise nimel välja vedama hakata, ilma et mingisugust kontrolli saaks teostada.

Põhjus, mis pärast see paragrahv välja jäeti, on õieti see, et raskeks muutuks väiksematel eksportööridel lubade muretsemine. Seda lubade andmist on võimalik nõnda sisse seada, et väiksemate kvantumide väljavedajad võiksid seda saada kontrollpunktidest, tähendab, ei ole tarvis keskasutusse luba saama minna. Kontrollpunktidest lubade väljaandmine on käesoleva seaduse § 8. põhjal erimäärustega võimalik. Aga täitsa lubadeta väljavedu takistaks esiteks väljaveo organiseerimist ja teiseks looks ta sarnase kirju registritesüsteemi, mida võimatu läbi viia ja mis asjata kulusid tekitaks. Kolmandaks ei oleks tal tegelikku tähtsust sellepärast, et sellest kergesti on võimalik mööda minna.

Juhataja **A. Rei**: Rkl. Tonkman'i poolt on ettepanek, võtta § 5. järele uus § 6. järgmises redaktsioonis: „Isikud ja asutused, kes soovivad Eestist kartulid välja vedada, peavad endale sellekohased load võtma. Load annab põllutööminister kokkuleppel kaubandus-tööstusministriga.“ (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 6 vastu võetud.

Aruandja **K. Tonkman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 7—12.

§ 7. Kui sisemaal ilmuvad kartulitele hädaohlikud taimehaigused või kahjurid, siis on põllutööministril õigus ära keelata kartulite väljavedu haiguste või kahjurite levimise piirkonnast ning sunduslikke määrusi maksmata panna selle piirkonna kartulite kasu-

tamise, hoidmise ja veo kohta, kui ka kahjurite ja haiguste vastu võitlemiseks.

§ 8. Põllutööministril kokkuleppel kaubandus-tööstusministriga on õigus käesoleva seaduse teostamiseks erimäärusi välja anda.

II

§ 9. Ettevõtete juhatajad ja üksikud isikud, kes kartulid sisse või välja veavad ilma käesolevas seaduses ettenähtud kontrollita või kes käesoleva seaduse §§ 2. ja 3. või selle seaduse § 8. põhjal väljaantavate erimääruste vastaselt talitavad, karistatakse rahatrahviga kunni 50.000 margani või arestiga kunni 1½ kuuni; peale selle võib kohus süüdlastelt isikutelt kui ka ettevõtetest, kelle juhatajaks süüdlased isikud olid, ära võtta kontrollmärkide tarvitamise õiguse kunni ühe aastani.

§ 10. Ettevõtete juhatajaid ja üksikuid isikuid, kes sisse- või väljaveoks kõlbulikkude kartulite hulgas esitavad kontrollile teadlikult sisse- või väljaveoks mittekõlblikke kartulid, või rikuvad § 7. teostamiseks maksmapandud summa määrusi, karistatakse rahatrahviga kunni 100.000 margani või arestiga kunni 3 kuuni; peale selle võib kohus süüdlastelt isikutelt ja ettevõtetest, kelle juhatajateks süüdlased isikud olid, ära võtta õiguse kartulid sisse või välja vedada kunni 2 aastani.

§ 11. Selle seaduse §§ 9. ja 10. ettenähtud süüteo alluvad rahukohtule.

§ 12. Põllutööministril on õigus §§ 9. ja 10. ettenähtud käesoleva seaduse ja erimääruste rikkumise korral ajutiselt kunni kohtuotsuse seadusjõusse astumiseni süüdistatavalt isikutelt ja ettevõtetest, kelle juhatajateks süüdistatavad isikud olid, ära võtta kartulite sisse- või väljaveo õiguse.

4. Tolli-põhitariifide muutmise seadus — Juhataja **A. Rei**: Rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. Veberman, kes **II lugemisel.** kaubandus-tööstusministri kohuseid täidab, ei saa aruandja olla. Aruandja kohuseid täitab tema asemel rahaasjanduse komisjoni abiesimees rkl. Johanson.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, I ja II osa.

Tolli-põhitariifide muutmise seadus.

I

Kaupade sisseveo ja väljaveo ning tollimaksude määrusega 19. detsembrist 1923. a.

(„Riigi Teataja“ nr. 4/5 1924. a.) maksmapandud tolli-põhitariifide osast I A muudetakse ja määratakse kindlaks allpool tähendatud § 21. punkt 1. järgmiselt:

I. Sisseveotariif.

A. Sisseveoks lubatud kaubad.

Tariifid:		Kauba nimetus	Tollimäärad	
§	Punktid		Alus	Kuldfrangid
21	1-a	lehtedes, vartega ehk ilma	1 kg. netto	3,00
	1-b	tubakavarred	1 „ „	1,50

Märkus: Neis punktides nimetatud kaup lastakse läbi ainult tubakavabrikutele.

II

Käesolevas seaduses (§ 21 p. 1) ettenähtud sisseveo tollimäärade (I A) suhtes kustutatakse maha ajutised protsentuaalsed kõrgendused, mis määruses 4. juulist 1924. a. olid maksmapandud („Riigi Teataja“ nr. 90/91 — 1924. a.)

5. Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus kohtuotsuste täitmise asjus — II lugemisel.

Üldkommissjoni aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus kohtuotsuste täitmise asjus.

Tsiviilkohtupidamise seaduse § 161¹⁰ p. 2. ja § 940 kaotavad maksvuse.

6. Petserimaal ja Narva-tagusal maa-alal valla vaestelastekohtute asutamise seadus — II lugemisel.

Üldkommissjoni aruandja **K. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja § § 1—4.

Petserimaal ja Narvatagusel maa-alal valla vaestelastekohtute asutamise seadus.

§ 1. Vallakohtu seaduse (S. K. XVI k.) esimese raamatu § § 1—8, 10, 12—23, 25—26, 43—47, 53—63 ja teise raamatu § § 206—219 ning 242—254, 255 ilma märkusetä, 256—275 pannakse maksma ka Petserimaal ja Narvatagusel maa-alal.

§ 2. Kõigil juhtumustel, kus nimetatud seaduse paragrahvides räägitakse Balti eraseadusest ja kohalikkudest talurahvaseadusest, tuleb Petserimaal ja Narva-tagusel maa-alal vastavalt tarvitada seal maksvaid tsiviilseaduse määrsi.

§ 3. Asutused, kelle toimetusel või hoiuol on käesoleva seaduse järgi vallakohtutele alluvad asjad, on kohustatud neid üle andma vastavatele vallakohtutele ühe kuu jooksul käesoleva seaduse maksmahakkamisest arvates.

§ 4. Edasikaebe instantsiks vallakohtutele endise ülemtaluraha kohtu asemel on kohalik rahukogu kui teise astme kohus.

Edasikaebust toimetatakse vallakohtu seaduse teise raamatu § § 119, 121, 287—289 korras.

Kassatsiooni instantsiks rahukogu otsuste peale on Riigikohtu tsiviilosakond.

7. Sõjaministeriumile laske- ja laagriplatsi asutamiseks Petserimaakonnas tarvilikkude maa-alade sundvõõrandamise seadus — II lugemisel.

Üldkommissjoni aruandja **J. Holberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja § 1.

Sõjaministeriumile laske- ja laagriplatsi asutamiseks Petserimaakonnas tarvilikkude maa-alade sundvõõrandamise seadus.

§ 1. Sõjaministeriumile sundvõõrandatakse kaitseväge laske- ja laagriplatsi asutamiseks 3701,11 hektaari maad ühes kõikide päraldustega, Vabariigi Valitsuse poolt 15. juunil 1925. a. kinnitatud plaani järgi, Petseri maakonnas, Järvesuu, Satsarina ja Petseri valdades, maaomanikkudelt ja üksustest, nagu plaanil olevas nimestikus on tähendatud.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):

§ 2. Tasu makstakse maaomanikkudele sundvõõrandatud maade eest riigi poolt sundvõõrandatud kinnisvarade kohta maksvate üldiste seaduste alusel kas rahas ehk antakse asemele, kokkuleppel maaomanikkudega, riigi maad eraomanduseks vastavas väärtuses.

S. Shtsherbakov (vn): Господа народные представители. В связи с отчуждением в Печерском уезде для нужд военного ведомства большой земельной площади (более 3.700 гектаров) в какую вошло несколько усадеб и хуторов, имеющих порядочное количество строевого и дровяного леса, так называемых старых крестьянских поделов, и ликви-

дировать в несколько дней без большого ущерба для хозяйства нет возможности, а также нет возможности быстро ликвидировать или перенести имеющиеся постройки, чтобы окончательно не разорить находящиеся на отчуждаемой площади сельские хозяйства, я вношу и предлагаю принять примечания к § 2-му. Примечание: Имеющийся на отчуждаемой площади лес толщиной до 3 дюймов и постройки предоставить прежним владельцам ликвидировать по своему усмотрению в течение 2 лет.

Juhataja **A. Rei**: Rkl. Shtsherbakov'i poolt on ettepanek, § 2. juurde võtta järgmine märkus: „Märkus: Maaomanikul on õigus peale maavõõrandamist kasvavat metsa, mis üle 3 tolli omale raiuda ja hooneid ära vedada 2. aasta jooksul, peale maa üleskirjutamist.“

Sõjaminister **J. Soots**: Austatud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsuse nimel teatan, et valitsus ei toeta seda märkust, esiteks sellepärast, et mõne maatüki kohta ei ole kindlasti teada, kas need juba nüüd võõrandatud ei ole. Sundvõõrandamisele määratud maaosas on suur talu, üle 75 tiinu ja vististi tuleks see juba maaseaduse järgi võõrandatuks lugeda. Kui anda luba sealt metsa raiuda, siis annaks riik luba oma metsa raiuda. Teiseks, kui üksikutel juhtumistel ei ole tarvis seda metsa riigile, siis võib seda hindamise juures arvesse võtta, hinnata ainult maa, ja siis lubada mets ära raiuda, nagu see ka tegelikult on läbi viidud Jägala poligooni võõrandamise juures, kus siis metsaraiumiseks luba anti. Ka käesoleval korral võiks üksikutel juhtumistel seda teha, aga selleks ei ole mingisugust märkust seaduses tarvis.

Juhataja **A. Rei**: Aruandja lõpusõna ei tarvita. Asun rkl. Shtsherbakov'i ettepaneku hääletamisele, võtta § 2. juurde märkus, nagu ma ette kandsin. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 24 häält, vastu 17 häält, seega on ettepanek vastu võetud. Panen § 2. ühes vastuvõetud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 2. ühes parandusega vastu võetud.

Aruandja **J. Holberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega § 3 ja § 4.

§ 3. Sõjaministriumile antakse õigus punkt 1. tähendatud maa-alasid oma valdamisele võtta kohe peale üleskirjutamist, tsiviil-

seadustiku (S. K. X k. I j. 1912. a. järjes) § 395⁴ ettenähtud korras.

§ 4. Kui võõrandatud maa eest antakse tasuta riigimaad, siis vabastatakse maaomanikud tempelmaksust ja kinnistuslõivudest nende nimele uute maatükkide ümberkirjutamise puhul.

8. „Falckspargi“ Üldkommisjoni aruandja **J. Voiman** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri.

„Falckspargi“ Tallinna linnale üleandmise seadus.

Aruandja **J. Voiman** (loeb):

Endisele Tallinna Toom-Gildele kuuluv „Falckspark“, mis asub Tallinnas, Toompea alevi II hüpoteeği ringkonnas krep. nr. 183 all ja mis seisuste kaotamise seaduse § 5. põhjal töö-hoolekandeministriumile valitsemisele võetud, antakse ühes krundi ehituste ja päraldustega Tallinna linna omanduseks, kasutamiseks töölismaja asukohana, kusjuures park avalikuks tarvitamiseks peab jääma.

V. Hasselblatt (sks): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ilma et siin puudutada Gildede varanduslikke küsimusi, mille juurde tulen omal ajal tagasi, tahaksin ettepanekuga esineda, et käesolev seadus kooskõlastada kinkija härra Falck'i testamendiga. Nimelt on see kinkimine nõندانimetatud donatio sub modo, ta kingiti teatud tingimustega, et krundil korraldatakse park ja et see park kasutatakse selle linnaosa elanikkude jalutamiseks ja huvides. Käesoleva seaduseelnõuga taetakse selle kingituse sihti muuta, mille vastu mina olema pean. Teine asjaolu, mis pärast mina tahan selle paranduse tegemist, on see, et vaevalt on otstarbekohane, kui seadusandja ära näitab, missuguses kohas üks või teine omanik peab endale töölismaja ehitama. Sellepärast teen mina ettepaneku, eelviimases reas pärast sõna „kasutamiseks“ juurde võtta sõnad „vastavalt kinkija Falck'i kingitusaktis tähendatud soovidele“. Võib selle vastu olla, et seal väljendatud soov teostamisele võtta — restoraan üles ehitada, aga mis sellesse puutub, siis praegusel ajal seisab seal ka restoraan üleval ja müüb limonaadi jne., nii et inimesed, kes seal jalutavad, võivad limonaadi juua ja võileiba võtta.

Kolmas põhjendus, mis oleks minu ettepanekule, oleks see, et ei ole otstarbekohane

ülepea selles pargiraioonis mingisuguseid ehitusi ette võtta. Lõpuks tahaksin ühe asjaolu peale tähelepanu pöörata ja nimelt, et ei ole hea, kui meie testamendi taoliste kingitusaktide püsivust kõigutame. Lepingus on päris kindlad soovid avaldatud ja need on püsinud mitmekümne aasta jooksul. See seadus nüüd aga võtab ja annab kingitusaktile teise sisu ja teise sihi. Sellega võtaksime tuleks inimestelt, kes heategeval otstarbel kingivad, kindlustuse, et testamenti või kingitusakti austatakse järgmiste generatsioonide poolt.

M. Martinson (põl): Mina teen selleks juhtumiseks, kui härra Hasselblatt'i poolt tehtud ettepanekut ei peaks vastu võetama ettepaneku, võtta seaduseelnõu eelviimasesse ritta sõna „töölismaja“ asemele „rahvamaja“. (J. Vain, stp: Aiatänaval on „Seltskondlik Maja.“)

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Voiman: Üldkomisjonis olid need motiivid ka arutamisel, ja mina kandsin nad I lugemisel ette. Üldkomisjon leidis, et käesoleva seadusega tuleks testamendi mõte muuta. Testament tehti 1868. aastal, ja sellepärast ei oleks mõtet nii täpselt käia testamendis ettetoodud tingimuste järgi. Võib ju sarnast olukorda ette kujutada, et niisugune testament võib välja antud olla hulga aastate eest ja teda, võib olla, tahetakse nüüd hoopis teistes huvides ära kasutada. Üldkomisjon ei leidnud takistust testamendi muutmiseks. See aga ei tähenda mitte testamendi muutmise pretsedendi loomist seadusandlikul teel, ja sellepärast mina vaidlen härra Hasselblatt'i ettepaneku vastu. Mis aga puutub härra Martinson'i ettepanekusse, siis kas ta töölismaja või rahvamaja on, on ükskõik. Minule näib arusaamatuna, mis asutus õieti see rahvamaja on. Kas on ta mõni Lunapark või mõni restoraan, see mõiste ei määra midagi kindlaks. (J. Hünerson, põl: Ega töölised sinna ei pääse! — L. Johanson, stp: Kas härra Hünerson läheb ise? — J. Vain, stp: Kas Hünerson ise hea mõtte peale ei tule, kui keegi ütleb, siis hüüab vahele.) Mis töölismaja on, see on aga kõigile teada, ja need töölismajad on ilmas igalpool, igal arenenud maal Lääne-Euroopas. Sellepärast mina vaidlen ka härra Martinson'i ettepaneku vastu.

Juhataja A. Rei: Esimesena tuleb hääletamisele rkl. Hasselblatt'i ettepanek, mis järgmine: „Pärast sõna „kasutamiseks“ eelviimases reas järgnevate sõnade asemele võtta sõnad „vastavalt kinkija Falck'i testamendis

tähendatud soovidele“. Sel puhul kui rkl. Hasselblatt'i ettepanek tagasi lükatakse, tuleb hääletamisele rkl. Martinson'i ettepanek, seaduse eelviimases reas võtta sõna „töölismaja“ asemele „rahvamaja“.

Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Hasselblatt'il.

V. Hasselblatt (sks): Mina praegu sain teada, et mina eksisin. See varandus ei ole antud gildele testamendis, vaid kingituslepingu põhjal. Sellepärast on minu ettepanekus viga ja mina oma ettepaneku poolt ise hääletada ei saa. Kui aga lubatakse parandust veel teha, siis muudan mina oma ettepaneku, nimelt asetades sõna „testamendis“ asemele sõna „kingituslepingus“, nagu see Vabariigi Valitsuse eelnõus oli.

Juhataja A. Rei: Rkl. Hasselblatt'i poolt tehtud paranduse loen mina redaktsiooniliseks paranduseks, sest paranduses on öeldud, „vastavalt kinkija Falck'i testamendis tähendatud soovidele“. Kui siin juba on öeldud „kinkija“, siis arusaadavalt tuleb mõista kingituslepingut.

Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Vain'il.

J. Vain (stp): Testamendis olla ette nähtud, et kehakinnitamine peaks võimalik olema, see pole aga rahvamaja peaülesanne. Restoraani avamise või mitteamamise võib jätta linnale, või kelle hooldamisele asutus läheb, otsustada.

Juhataja A. Rei: Panen hääletamisele rkl. Hasselblatt'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Rkl. Hasselblatt'i ettepaneku poolt on 26 häält, vastu 23 häält, seega vastu võetud. (Vahelhüüe: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 39 häält, vastu 29 häält, erapooletuid — 1, seega on rkl. Hasselblatt'i ettepanek vastu võetud, ja ei ole tarvidust enam rkl. Martinson'i ettepanekut hääletamisele panna. Panen teksti ühes parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on tekst vastu võetud.

9. Eesti maa- Rahaasjanduse komisjoni aruandja A. — I lugemisel. Jürman: Eesti maapanga põhikiri on Riigikogus õige kaua aega seisnud. Kõige esmalt esitati maapanga põhikiri Riigikogule 4. novembril 1922. a. See oli esimese Riigikogu ajal. Täheb, ab,

kunni senni on mööda sellest 3 a. ja 2 kuud. Esimesele Riigikogule esitatud maapanga põhikiri ei olnud mitte Riigikogule esitatud sel kujul, nagu ta praegu on, vaid olid ära tähendatud põhimäärused, mille põhjal oleks siis maapanga põhikiri välja töötanud Vabariigi Valitsus. Esitatud põhimääruses oli ette näha, et maapank oleks avaliku vastutuse alusel töötav eraorganisatsioon, kuhu riik annab suurema summa põhikapitaaliks. Tähendab, laenajate põllumeestena olid selles eelnõus ette nähtud need, kes pidid panka organiseerima ja juhtima. Esimeses Riigikogus läks see seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni, sealt alamkomisjoni, kuid enne, kui seaduseelnõu oleks käiku saanud, läks esimene Riigikogu laiali, ja seaduseelnõu jäigi alamkomisjonis läbi vaatamata. Astus teine Riigikogu kokku, siis esitas Vabariigi Valitsus oktoobris 1923. a. sama seaduseelnõu, mis oli esitatud esimesele Riigikogule. Seaduseelnõu läks rahaasjanduse komisjoni. Seal toodi ühelt poolt arvamisi ette, et maapanka ei saa enne ellu kutsuda, kui ei ole rahareform kullaalusele üle viidud, pantkirjadele vastav turg leitud ja vanade hüpoteekide küsimus lahendatud, ning lõpuks maatarvitamise seadus asunikude kohta läbi viidud. Need olid eeltingimused, mis üles seati ühe osa komisjoni liikmete poolt maapanga elluviimiseks. Nende küsimuste juures vaieldi ja anti seaduseelnõu uuesti Vabariigi Valitsusele seisukohavõtmiseks. Seekord tuli Vabariigi Valitsuse poolt vastus, et tema jääb oma põhimõtete juurde ja toetab esitatud kujul seaduseelnõu vastuvõtmist, kuid varsti tuli uus valitsus, ja uue valitsuse ajal võeti maapanga seadus komisjonist tagasi ümbertöötamiseks. Maapanga seaduseelnõu töötati aga niivõrd ümber, et maapank kujunes juba mitte vastastikuse vastutuse alusel töötavaks pangaks, vaid riigipangaks, kus riik panga juhtimisest osa võtab, valides või määrates juhatuse ja nõukogu. Komisjon ei saanud aga seda seaduseelnõu esitatud kujul kuigi kaua arutada, kuna uuesti valitsuse muudatus tuli. Uus valitsus võttis maapanga seaduseelnõu tagasi ja esitas selle jälle komisjonile 28. mail 1925 a. Seal oli juba ette nähtud maapanga seaduseelnõu mitte põhijoontes, vaid oli välja töötatud üksikasjaline maapanga põhikiri. See oli kolmas kord, kus Riigikogule esitati maapanga asutamiseks ümbertöötatud eelnõu. Önnelikult on see viimane kord esitatud seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni poolt, esiteks muidugi alamkomisjoni poolt, niivõrd läbi kaalutud, et ta Riigikogule vastuvõtmiseks võib esitada. Siin võiks tähendada üht, et need parandused, mis komisjoni poolt on ette võetud, ei ole niivõrd olulised ja ei muuda ül-

dist esitatud seaduseelnõu, vaid jätaavad talle umbkaudu sennise kuju, ainult üksikutes paragrahvides on muudatusi ette võetud. Suurem osa paragrahve tuli ümber redigeerida, kuid muudatused kannavad rohkem redaktsioonilist ja tehnilist laadi, et seaduse üksikutele paragrahvidele anda täielikuma, kindlama ja selgema kuju. Põhimõtetes suuri muudatusi ei tehtud ja sellepärast jäi seaduseelnõule endine kuju, mille järgi maapank välja kujuneb riigipangana, kus valitsus määrab või nimetab panga juhatuse ja nõukogu. Panga nõukogusse on võimalik saata laenajate esitust ja peale selle võtaks nõukogust osa põllumajandusliikude organisatsioonide esitus. Kolmas liik liikmeid nõukogus oleksid üksikute keskvalitsuste esitajad ja riigikontrolli esitaja, samuti panganõukogust võtab osa ka Eesti panga esitaja. Juhatuse nimetatakse pooled liikmed Vabariigi Valitsuse poolt, ja pooled paneb ette nõukogu. Siis tehti põhikirjas veel ühed ja teised muudatused. Üks seisab selles, et esitatud maapank on nüüd ühest küljest puhtakujuline pikaajaline hüpoteekaarpank, kuid temale on lisaks juurde toodud osakond, mis ei ole puhtakujuline pikaajaline maadega kindlustatud laenuasutus, vaid kust antakse välja kõiki neid laene, mis siamaani Riigikogu poolt vastu võetud eelarve põhjal üksikud ministeeriumid, näiteks põllutööministeerium, igasuguste erilaenudena erifondidest välja andsid. Need põllumajanduslikud erilaenud viidaks nüüd üle uue asutatava maapanga juurde, selle juures ei jääks maapank vastutavaks nende laenude eest, sest need laenud pole kindlustatud kinnisvарага, vaid antakse välja rohkem vastutuse ja usalduse peale. Need laenud ei või kanda seda kuju, mis peaks olema pikaajalisel hüpoteekalaenul, ja sellepärast töötab see osakond täiesti lahus maapangast kui niisugusest. Maapank ei võta mingisugust vastutust nende laenude eest, mis osakond välja annab, enda peale, kuna osakond välja annab laenusid eriseaduste ja -määruste põhjal. Osakond oleks komisjonääraks kõigi nende erilaenude väljaandmise juures. Tulevikus läheks osakonna kätte asunikude talude väljaostmise finantseerimine.

Mis nüüd puutub maapanga põhikapitaalisse, siis on see komisjoni poolt muutmata jäetud. Maapanga põhikapitaal seisab koos 200 miljonist margast, millest 100 miljonit marka otsekohe riigi summadest määratakse, kuna 100 miljonit marka ette nähtud selle osakonna poolt ettenähtud laenude tasumiseks tagasimaksetud summadest. 200 miljonit marka on õige väike summa. Kui peaks põhikapitaalist laenusid välja andma, siis ei suudeta sellest 200 miljonist kuigi palju rahuldada. Kuid maapank ei anna oma põhikapitaalist

laene välja, vaid laenu antakse välja pantkirjadega. Oma põhikapitaalist võib ta pool realiseerida ja osta selle summaga väljalastavaid pantkirju. Tähendab laenudeandmine oleneb sellest, kuipalju pank suudab pantkirju realiseerida, mis pank välja laseb. See on kõige raskem ülesanne uuel maapangal ja selle ülesande kordaminekust oleneb täiesti, kas maapank hästi ja eduga töötab. Niikaua kui pantkirjadele turgu ei leita, ja raske on pantkirjadele turgu saada, ei saa maapank suuremal määral laenu välja anda. Ei ole loota, ega ette näha, et suuremal määral võiks pantkirju ära mahutada meie oma riigis, vaid neid võib olla ostetakse osalt kautsjonite ja kapitaalide paigutamise peale, aga need on ikka enam-vähem vähemad summad. Nüüd võiks küsimuse alla tulla pantkirjade realiseerimine väljamaa turul. Kuid siin ei ole praegu ka midagi kindlat ette näha, ei ole kindlaid andmeid, kas see turg nendele pantkirjadele avatakse ja kui suurel määral. Senni on näha, et esimesed aastad töötab suuremal määral maapanga osakond, kuhu koondatakse kõik laenud, mis senni erifondina välja anti. Praegu on välja antud laene umbes järgmiselt: Asunikudele on välja antud kogusummas 857.000.000.—, maaparandustöödele 122.500.000, piimatalituste ehitamiseks ja sisseseadmiseks on välja antud 110.000.000.—, seega oleks praegu välja antud põllumajanduse alal enam pikemaajalisi laene 1.089.500.000.—. Need oleksid laenud, mis kõik läheksid maapangale üle ja nimelt maapanga osakonnale. Need on senni ainukesed summad, mida võiks nimetada enam-vähem pikaajalisteks laenudeks, missuguseid põllumajandus tarvitada võiks ja suudaks, sest kõik lühikeseajalised kõrgeprotsendilised laenud ei ole põllumajandusele kasulikud, vaid teinekord isegi hävitavad laenud. Sellepärast on väga soovilik, et sarnaste laenude summa peaks märksa kasvama. Kui suur ja missugune tarvidus meil Eestis üldse laenude järele on, et rahuldada meie põllumajandust, seda on raske ette öelda. Seda kindlate andmetega kindlaks määrata, on raske. Võtame umbes võrdluse, kuipalju pikaajalisi hüpotekaar-laene tarvitab Daani põllumajandus, siis näeme — mul on küll andmed õige vanad, umbes 20 aastat tagasi — et Daanis on hüpotekaar-laenude kogusumma, kui meie selle ümber arvame Eesti markadesse, umbes 70 miljardit. Daani põllumajandus kogusuuruse poolest on ühetaoline meie omaga ja seal näeme, et 20 aastat tagasi ulatas hüpotekaar-laenude summa 70 miljardi peale, meil aga võiks seda nimetada 1 miljardi peale, mis on välja antud laenudena. Muidugi on Daani selle 20 aasta jooksul palju rohkem kasvanud ja 20 aasta jooksul on ka ta laenutarvidus suu-

renenud ja seda näeme ka meie omal kodumaal, et laenutarvidus igal aastal suureneb. Sellest näeme, et meie oleme väga maha jäänud, ja see näitab, kui vaene on alles meie maa ja kui vähe suudab ta rahuldada laenude alal meie põllumajandust. Iseäranis pärast sõda on vahekord ja laenude tarvidus põllumajanduses õige teravaks muutunud. Saksamaa andmete järgi, arvati enne sõda umbes 80% majapidamise väärtustest hoonete ja maa peale ja 20% arvati inventaari- ja tegevuskapitaaliks. Pärast sõda on see vahekord märksa muutunud, ja nüüd arvatakse, et 35% on põllumajanduses tarvitada olevast kapitaalist maa ja hoonete all ja 65% inventaari- ja tegevuskapitaali all. Meie teame, et just inventaari- ja tegevuskapitaal on see, mida põllumees rohkem tarvitab laenuna, sest kuigi vanadel põllumeestel, kellel on hoonete ja maa kapitaal enam-vähem tasa tehtud, või maa enam-vähem vabaneb igasugusest kapitaalist, tarvitab igaüks suuremal määral inventaari- ja tegevuskapitaali. Ja sellepärast on loomulik, et just põllumajanduslike laenude tarvidus pärast sõda palju suuremaks on kasvanud, kui ta enne sõda oli. Loodame siiski, et kui maapank ellu kutsutakse, ta vähemalt osalt suudab rahuldada põllumajandust kapitaali puuduses. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. Jans (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Iga panga ajalooliselt väljakujunenud ülesanne on, ühele poole tagavaraks kogunud kapitaale, mis nende omanikkude käes kasutamist ei leia, kokku koguda oma kätte ja edasi anda teisale, kus tema rahvamajanduslikult kasulikult tööle pannakse. Kui nüüd sellest pankade olemasolu eeltingimustest välja minnes küsida, kas esitatud maapanga põhikirja vastab sellele elementaarsele nõudele, siis pean ütlema, et mitte. Kui meie vaatame, kust maapank, mis selle põhikirja põhjal asutatakse, oma tegevuskapitaali või selle raha, millega ta opereerima hakkab, võtab, siis leiame § 6. et panga kapitaal koosneb: 200 miljoni marga suurusest põhikapitaalist, milleks 100 miljonit marka panga tegevuse algusel riigisummadest määratakse, kuna 100 miljonit marka kogutakse § 104. p. a. ja c ettenähtud laenude ja väljaostu võlgade tasumiseks tagasi maksetud summadest. Mina leian, et § 104. midagi sarnast ette nähtud ei ole, vaid siin on vist arvatud § 112. Siis teiseks: tagavarakapitaalist, mis moodustatakse panga ja tema asunduslaenude ja väljaostu võlgade osakonna puhaskasust. Peale selle on § 10. ette nähtud, et maapank võib pantkirju välja anda, mille vastu ta loodab raha saada. Ühes teises para-

grahvis on näidatud, et pangast rahalaenajad saavad mitte raha, vaid pantkirju, ja nad ise peavad neile pantkirjadele turu leidma. Selles põhikirjas on küll kuskil lubatud, et maapank oma põhikapitaali arvel võib neid pantkirju kokku osta. Kuna meie aga nüüd näeme, et ainult sada miljonit marka maksetakse panga tegevuse algusel panga kassasse, siis meie neid kapitaale ei näe, mille põhjal maapank võiks edurikkalt tegutsema hakata. Ka tulevikus peale pantkirjade väljaandmise ei ole mingisuguseid teisi allikaid panga tegevuskapitaali suurendamiseks selle põhikirja järgi ette nähtud. Kuna aga meie rahaturg, nagu aruandja tähendab, pantkirjade väljaandmiseks sugugi soodne ei ole ja välislaene saada lootust ei ole, siis peame ütlema, et maapank algab tegevust õige väheste lootustega, ilma et meie põllumajandus sellest mingisugust tuntavat kasu võiks saada. Mina vaatasin 1924. aastal umbes paarkümmend Saksa agraarpanka põhikirja läbi, ja muuseas tõin Prantsusmaalt kaasa Prantsuse agraarpanka, Crèdit foncier de France, põhikirja ja instruksiooni. Eriti huvitas mind Prantsuse agraarpank sellepärast, et Prantsusmaal suure revolutsiooni tagajärjel maakorraldus umbes samasuguse iseloomu on võtnud kui Eestis. Prantsusmaal on maa, võrreldes teiste Euroopa maadega, väga tükeldatud ja Prantsuse maapank on oma 68-aastase, kui ma ei eksin, tegevuse järele osanud Prantsuse põllumajanduse ja isegi väikeste papsikohtade nõuetele kohaneda. Mina ei näe, et seda seadust väljatöötav komisjon või Vabariigi Valitsus oleks mingisuguse Öhtu-Euroopa agraarpanka korraldusega arvestanud. Suurem osa Saksa ja ka teiste riikide pankasid on end ühendusse seadnud elanikkudega mitmesuguste kombinatsioonide abil ja on alati tegevuses tegevuskapitaali raha kokkuvõtmisega. (K. Päts, põl: Saksamaal ei ole ju riigipankasid!) Täiesti õige, aga mina arvan, kas siis meie maapank peab tingimata niisuguse kaju omandama, nagu see selles põhikirjas on ette nähtud. Pean ütlema, et kuigi me kodanlikud ringkonnad kogu aja on seisukohal, et peab elanikkudele majanduslikul alal vabaduse jätma tegutseda, eriti vaidlevad nad sotsialistliku riigi põhimõtte vastu. Kuid senni olen ma näinud, et parempoolsed erakonnad ei ole muud mõistnud teha, kui kõige-eeskujulikumad riigimoonakad olla. Mina ei leia, et nad kuskilt mingisuguseid rahasid oma otstarbeks oleksid kokku võtnud, ükskõik kas põllumajanduslikuks otstarbeks või äriajamiseks, vaid on ainult laenanud Eesti pangast Eesti riigi kullatagavarade arvel, ja on kõiki neid rahasid üsna õnnetult tarvitanud. (K. Päts, põl: Kas Teie olete selle põhi-

kirja vastu või poolt?) Mina arvustan seda. Mina nõuan igatahes seda, et mitte ainuüksi riigi tagavarade peale lootma ei jäädaks just põllumeeste poolt, eriti arvesse võttes meie põllumajanduse arenemist, nagu ta uuemate Riigikogu poolt vastuvõetud seaduste järgi minema peab, ja kahtlen, et esitatud maapanga korraldus otstarbekohane oleks. Minu teada on juba ärioperatsioonideks riigikassa tühjaks pumbatud. Sealts võtsite väga palju ja nüüd kõige parema tahtmise juures sealts midagi võtta ei ole. (K. Päts, põl: Kas see on Teie rühma või Teie isiklik seisukoht?) See on minu isiklik seisukoht. Mina leian siit ühe paragrahvi, kus on öeldud, — see on § 15: Pantkirjade protsendid ja kapitaal on kindlustatud pangale panditud kinnisvaradega, kui ka kõigi riigi päralt olevate varandustega. Mina olen tähele pannud, et Eesti pank opereerib samasuguses stiilis. Eesti pank on niisuguses seisukorras, et temale põhikapitaali kaotus midagi ei tähenda, sellepärast ta ei arvesta millegagi, arvab, et riigikassa piiramatuseni võib oma tagavaradest anda ja panga direktorid muudkui jagavad; ja nüüd tuleb üks teine asutus, mille tegevusel ka mingisugust piiri ei ole, ja pangahärrad muud kui jagavad raha! Ja riik kõigi tema päralt olevate varandustega vastutab nende tegevuse eest. Mina arvan, et pangad peavad nii organiseeritud olema, et direktorid sunnitud oleksid vastutama oma tegevuse eest, ja et neile piiratud summad kätte antaks, mis nad kasulikult peavad tööle panema. Nad peavad peale riigisummade, mis neile opereerimiseks kätte usaldatakse, mis võrreldes meie põllumajanduslike vajadustega õige haledad on, 200 miljonit marka, (K. Ipsberg, põl: Te olete väga suurte summadega harjunud.) turult rahasid kokku tõmmata oskama. Võib olla, et ma olen harjunud, ja sellepärast, et härra Ipsberg on väga suurte summadega opereerinud. Noh, üsna suured summad on sealpool mängus olnud, kuspool härra Ipsberg on tegutsenud. Vähemalt riigikassa on pidanud väga palju summasid korstnasse kirjutama, ja et need summad suured on, siis pidid operatsioonisummad veel suuremad olema. Maapank organiseeritakse, nagu vastavatest paragrahvidest näha, ainult jõukate põllumeeste ringkondade jaoks. Nimelt ei ole siin põhikirjas-aiapidajate ja väikemaapidajate jaoks mingisugust laenuvõimalust ette nähtud. Siis peaksid need härrad oma panga organiseerima oma ja kodanlikus Euroopas pangaasjanduses tarvituselolevate põhimõtete järgi ja ka raha kokkuvõtmise selle panga ülesandeks tegema ja mitte, nagu ma tähendasin, ainult riigikassast võtma. Minule paistab, et selle panga

põhikirja kokkuseadjad isegi agraarpankade ajalugu ei tunne ja sealt ka õpetust võtnud ei ole. Meil, Baltimaal, välja arvatud ainus Preisi Sileesia mõisnikkude agraarpank (Schlesische Landschaft), olid kõigevanemad agraarkrediidi asutused terves Euroopas. Nende tegevusega tuleks arvestada. Ja teiseks, minu arvates täiesti lubamata asjaolu on see, et selle põhikirja järgi kaks panka asutatakse. Üks on maapank, mis tegutseb 200-miljonilise põhikapitaaliga ja teine on mingisugune tema osakond, mis tegutseb omaette ja mille kasutada on riigisummadest põllutöoministeeriumi kaudu väljaantud laenud. Kuidagi viisi ei ole sellest põhikirjast aru saada, missuguses vahekorras on pank oma osakonnaga. On ainult öeldud, et osakonna juhatajaks on üks panga juhatuse liikmetest, kuna osakonna ametnikud põhikirjas ettenähtud üldises korras määratakse. Osakonna arvepidamine ja aruandmine sünnib lahus panga arvepidamisest ja aruandmisest, määruste põhjal, mis kinnitatakse rahaministri poolt kokkuleppel põllutöoministri ja riigikontrolöoriga. Ma tahaksin teada, kuna just selle osakonna käes olevad summad ulatuvad miljarditesse, kas peale aruandja poolt nimetatud 840-miljonilist summat on veel teisi summasid välja antud. (Aruandja A. Jürman: 1.087.000.000.) 1.087.000.000, nii et siis peapangas on 200 miljonit ja osakonnas, mis üldse selle põhikirja põhjal organiseeritud ei ole, on 1.087.000.000 kasutada. Mina ei saa aru, mispärast ei peaks võimalust olema põllutöoministri kaudu antud summasid otsekohe viia täiesti maapanga käsutades, nii et maapank tegutseks kui üks ühtlane organisatsioon ning korraldaks meie agraar-krediiti ühtlaselt. Eesti vabariik ei ole kes teab kui suur, et siin mitmesugused korraldused agraarkrediidi alal otstarbekohased ja võimalikud oleksid. Mina palun aruandjat selgitada, kuidas osakond ja pank koos töötama saaksid ja eriti, missugune oleks selle osakonna organisatsioon. Mina leian, et ette pandud kujul see täiesti võimatu on ja pank niiviisi tegutseda ei saa. (O. Köster, as: Lugege hoolikalt põhikirja!) Kas mina loen põhikirja hoolikalt või mittehoolikalt, selle üle ei ole igatahes Teie otsustaja, ja on põhikirju, millest mingisuguse lugemise abil midagi välja lugeda ei saa. Sellest põhikirjast saab ainult välja lugeda, et ta niisugune ei ole, et võiks öelda: ta vastab elementaarsetele maapanga nõuetele. (K. Tonkman, põl: Meie võime Teie kohta sedasama öelda.) Mina ei saanud kahjuks oma materjaali, mis mul maapanga kohta kogutud on, kaasa võtta, sest see maapanga põhikirja pandi ülepeakaela arutamisele, nagu seda Riigikogu harilikult oma istungjärgu lõpul teeb. Eile alles anti põhikiri

Riigikogu liikmetele kätte. Kui minul materjaalid oleksid käepärast, siis oleksin mina teile Öhtu - Euroopa agraarpankade põhikirjade võrdluse abil selgeks teinud, missugune peaks olema üks väljakujunenud agraarpanga põhikirja. Ilma selleta on ülearune selle üle vaielda, kas mina oskan põhikirja lugeda ja kas üks või teine meie väidetest põhjendatud on. Mina loodan, et minul on võimalus põhikirja edaspidise arutamise juures näidata, missugused on Öhtu-Euroopa agraarpankade ja ka Vene agraarpankade põhikirjad, võrreldes neid meie krediitühisuste põhikirjadega.

Muuseas oleks huvitav teada, ja seda vast aruandja selgitab, kuidas on lugu laenu andmisega põllupidajatele nende saaduste turule toimetamiseks. Põllupidajatele ei ole tarvis laenu mitte ükski oma hoonete ehitamiseks ja maaparanduseks, vaid ka põllusaaduste müügi operatsioonideks. Kas seda laenu mõeldakse maapanga kaudu korraldada või asutatakse veel üks eripank. (K. Tonkman, põl: See ei puutu sinna alla.) Mina küsin, Teie aga vastake selle peale. (K. Tonkman, põl: Seda lühikeseajalist laenu ei anta 40 aasta peale.) Mina ütlen Teile, et Öhtu-Euroopa agraarpangad toimetavad mitmesuguseid operatsioone, mitte ainult sarnaseid, mis Teie oma põhikirjas ette näinud olete. (K. Tonkman, põl: Mispärast Teie teie ütlete, sest Teie esitaja oli ka seal.) Võib olla, aga kas nad said oma arvamised maksma panna, mina ei tea, ja võib olla ei olnud nad tuttavad agraarkrediidi korraldusega. (K. Tonkman, põl: Ei maksa oma esitajate kohta nii kahtlevalt öelda.) Mina eksin ise ka ja ei arva, et kedagi sellega haavan, kui ütlen, et nad ei ole vast asjasse süveneda saanud. Agraarkrediidi korraldus on peatükk omaette, ja on inimesi, kes terve oma eluaeg on selle peale spetsialiseerunud, et siis krediitkorraldust juhtida. (K. Tonkman, põl: On ju nii, et rühmast saadetakse kõik paremad asjatundjad komisjoni.) Mina ei kahtlusta kedagi, vaid minul on õigus rääkida ja maapanga põhikirja arvustada.

Kolmandaks leian mina, et see põhikirja on äärmiselt bürokraatlik. Selles põhikirjas on ette nähtud, et panga juhatus nimetatakse Vabariigi Valitsuse poolt, ja kohtadele tarviduse korral avatakse osakonnad ja saadetakse sinna pangaametnikud. Mina leian, et niisugune bürokraatlik asjaajamise viis kuidagi viisi otstarbekohane ei ole, ja tean, et mujal maailmas tehakse seda teistviisi, katsutakse esiteks kuludega kokku hoida, ja et kohalikkude olude tundmine tarvilik on, siis püütakse ka kohalikke inimesi koha peal panga asjaajamise

töole rakendada. Muuseas on Prantsuse agraarpanga tegelasteks kohapeal riigi rahaasjanduslikud agendid. Meil ei ole midagi sellest sarnast. Meil nimetatakse ametnik ja saadetakse kohapeale, ja kuna nüüd Riigikogu kõik rühmad selle vastu on, et ametnikkude arvu suurendada, siis tahame selle panga põhikirjaga just seda, et ametnikkude arvu suurendada, sest ametnikud ei ole mitte üksinda need, kes riigiasutustes kantseleides töötavad, vaid ka need, kes igalpool pankades ja asutustes teenivad. Kus ülearu inimesi on ja kus ei kasutata otstarbekohaselt jõudusid kõrvalt seltskonnast, peab ütlema, et seal otstarbekohatu raharaiskamine on ametnikkude peale. Eriti on meie pangad ühed nendest asutustest, kus äärmiselt palju rahva raha, mis Eesti panga kaudu riigikassast tulnud, on tuulde visatud, eriti palgana kõrgematele ametnikkudele ja igasugustele direktoritele, mida nähtavasti selle panga põhikirja kaudu veelgi suurendada tahetakse. Võib olla, tulevad mõne pankrotti jäänud panga tegelased siin uuesti ametisse.

Siis edasi ei näe mina põhikirjast, kuidas viisi meie agraarkrediidi korraldus kooskõlasse tahetakse viia meie sennise agraarkrediidi korraldusega. Revolutsioon on küll suure pöörde toonud, kuid meie põllumajapidamine ei ole revolutsiooni tõttu siiski täiesti taevast kukkunud ega hoopis teisele maa-alale tegutsenud, vaid minevikust on ikkagi palju püsima jäänud ja need vahekorrad, mis meie agraarkrediidi korralduse alal senni olid, nende tegevus peaks nüüd lõppema ja üle minema uue maapanga kätte, see, mis ajalooliselt ära iganenud, peaks kõrvale heidetama ja selle asemele uus astuma. Tühja kohta ei või olla. Meie sennised agraarpanad on aga likvideerimata, nende pantkirjad korraldamata, ja nüüd hakatakse uusi pantkirju välja andma. Tahaksin teada, kuidas meie rahaturg selle peale reageerib, kui need, kes oma raha endistesse pantkirjadesse pannud ja mitmet viisi meie rahaturuga ühenduses seisavad, lõpulikult rahuldumata on. Kui vanad vahekorrad ei ole likvideeritud ja uue maapanga läbi ei ole pantkirjade väljandmine tuleviku peale täiesti selgelt kindlaks määratud, siis arvan, et uue maapanga pantkirjade mahutamisega veel kaua tõesti mitte hakkama ei saada.

Siis leian mina sellest põhikirjast või seadusest — ta on õieti maapanga seadus — jälle sellesama asja, mille peale mina juba varemgi mitmel pool tähelepanu olen juhtinud, nimelt et võimalikult palju asju jäetakse ikka Vabariigi Valitsuse otsustada. Valitsus, ma mäletan, oli otsustajana nimetatud paar-

kümmend korda tuntud kultuur-autonoomia seaduses ja ka paljudes teistes seadustes on ikka valitsus otsustajaks jäetud. Nii on ka siin põhikirjas — ikka jälle peab valitsus otsustama, nii et selle kavatsetava maapanga juhatus ei ole mitte nii organiseeritud, et ta ise oma eest vastutada võib, vaid valitsus peab seda tegema. Need ametnikud, kes panka juhtima pannakse, on õige väiksekalibri meestena mõeldud. Mina leian, et pank selles suhtes teistsuguselt peaks korraldatud olema ja ei peaks Vabariigi Valitsust üle koormatama. Pangaasjandus on, nagu ma siin mõne vahelhüüde peale juba tähendasin, niisugune ala, millesse inimesed peavad süvenema, seda oma elutööks tehes. On isegi tarvilik, et mitte ainult üks inimpölv sel alal ei tegutseks, vaid et vanemad oma lastele juba kogutud teadmised ja oskuse edasi annaksid, kui tahetakse, et rahanduse alal tõesti tagajärjerikkalt tegutseda võiks. Mulle näib, et maapanga juures tegutsevad mingisugused ametnikud, maapanga seaduses on ametnikuline ülemuse käskude täitmise hingeelu välja arendatud. Ametnikkudeks kujunenud isikud mõtlevad meie maapanka juhtima hakata ja loodavad, et Vabariigi Valitsus neile, kui asi keeruliseks läheb, tingimata juhtnöörisid annab. Niisuguste meeste panga juurde tõmbamine, näib mulle, ei ole küll otstarbekohane. (Vahelhüüe: Tartumaa pank!) Too oli teie oma laenuasutus ja teie ei tahtnud temale ära maksta summasid, mida saanud olite. Teie tahate niisugust asutust, kust laenu võib saada ja seda enam tagasi maksta ei tarvitse. (L. Johanson, stp: Küll „Estonia“ maksab! — K. Tonkman, põl: Mis Teie siis sellest nii ärritatud olete.) Ega mina ärritatud ei ole.

Siin on veel mõned üksikud arusaamatud kohad. § 40. on ette nähtud, et eraisikute võlgu võib niisugusel korral, kui maapangast laenu võetakse ja selle laenuga eraisikute võlad maksta võib, nende eravõlausujate soovide vastu maha kustutada ja neile summad kätte maksta. Mulle näib, et siin meie tsiviilseadustega teatud konfliktid tulevad. § 84. on ette nähtud, et panga juhatus koosneb esimehest, tarvilikust arvust liikmetest, kes määratakse ametisse Vabariigi Valitsuse poolt. Mulle näib, et meie maapanga korraldus peaks olema painduvam ja peaks maapanga juhatusse ka teisel viisil isikuid ametisse kutsutama, kui otsekohe Vabariigi Valitsuse kaudu. (Vahelhüüe A. Jürman põl poolt.) Seegi on vististi kaunus ebamäärane. Ei ole ette nähtud, kuidas laenajate poolt valitakse, oleks võinud näiteks meil senniste krediitselfside valimisviisi arvesse võtta.

Siis on panga esimehel õigus täitmata jätta panga juhatuse otsuseid, millega tema nõus ei ole ja esitada rahaministrile otsustamiseks. Siin võib kujuneda, et tegelik maapanga direktor on rahaminister. Esimees võib oma veto igale otsusele peale panna, ja tema ning rahaminister võivad kõiki panga asju juhtida, ega nõukogu ja juhatuse siin midagi parata ei saa. Mina ei tea, kas niisugune otsustamisviis asjakohane on.

Need oleksid esialgse ülevaate järele need peapuudused esitatud maapanga põhikirjas, ja ma lõpetades toonitan veel, et 1) kõigesuurem puudus on, et maapank ainult riigikassast saadud 200 miljoniga opereerida kavatseb ja muid allikaid omale leida ei või, 2) et see pank on õieti kaks pank, kuna suuremate summade valitseja, nõndanimetatud maapanga osakonna organisatsioon, selles põhikirjas ette nähtud ei ole. Minu arvamise järgi ei saaks maapank üldse tegutsema hakata, kui see vahetõr kindlaks määratud ei ole.

Juhataja A. Rei: Kuna Riigikogu on töötanud 2 tundi, kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 7.05 min.

Pärast vaheaga jätkub koosolek kell 7.20 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **J. Zimmerman**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Juhataja J. Zimmerman: Riigikogu koosolek kestab edasi.

J. Jans (stp): Teen järgmise ettepaneku: „Eesti maapanga põhikiri tagasi anda rahaasjanduse komisjoni ülesandega, et komisjon viiks kooskõlla maapanga ja tema osakonna organisatsiooni ja samuti ühtlustaks nende operatsioonid, ning et laiendataks maapanga tegevusala hoiusummade kogumise ja põllumajandusliku operatsioonilaenu andmise sihis.“

(O. Köster, as: Veel paariks aastaks seisma!) Siin hüütakse vahele: Veel mõneks aastaks seisma. Ma pean selle peale tähendama, et kui teie äbarik maapank niisugusel kujul ellu viiakse, siis ta õieti mingisugust nimetamiseväärt kasu kuidagi anda ei suudaks ja seda nimelt meie põllumajandusele. (J. Hünerson, põl: Kui kevadel sünnib, siis ei ole äbarik.) Härra Hünerson, Teie kui vasikakasvatuse eriteadlane teate seda paremini, millal äbarikud sünnivad. (Vahelhüüded paremalt poolt.) Mina teiega

ei vaidle, ei ole sellel alal eriteadlane. (J. Hünerson, põl: Vanduge alla panga asjus ka, siis on asi joones.) Mis puutub panga asjusse, siis võin kindlasti öelda, et ei teie, ega ka maapanga põhikirja kokkuseadjad ei tunne agraar-krediidi korraldust. See põhikiri on maha kirjutatud Vene talurahva põllupanga põhikirjast, ja see on kõik, mis selle põhikirja juures tehtud, kuid nii lihtsalt põhikirja kokku ei seata. Juhin veel tähelepanu selle peale, et praegu on ette nähtud anda maapanga käsutusse 100 miljonit marka, kuid senni on antud agraarlaene põllutöoministeeriumi kaudu üks miljard, kaheksakümmend seitse miljonit marka, ja see näitab, et peapanga käsutuses on ainult sajad miljonid, kuna osakonnal miljarditega tegemist on. Järelikult peab see osakond kümme korda suurem olema, kui peapank ise. Kuna põllutöoministeeriumi juures maapanga osakond tegutseb, siis ei oleks peapanga elluviimise juures väike viivitus, millega peapangale eluvõimulisem kuju antakse, mingisugune kuritegu, vaid otsekohe käskiv vajadus. Parlament on juba 7 aastat töötanud, ja arvan, et aeg on põhjalikumale seaduseelnõude läbitöötamisele asuda, ja niisuguse maapanga põhikirja kokkuseadmine ei ole millegagi vabandatav.

Juhataja J. Zimmerman: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Härra Jans esines täna kui väga põhjalik pankade asjatundja, iseäranis kui agraar-krediitide asjatundja. Sellelt seisukohalt arvustas ta õige karedalt maapanga põhikirja ja tuli otsusele, et esitatud maapanga põhikiri ei kõlba kuskile. (J. Jans, stp: Ma pole öelnud, kui suur asjatundja.) Seda võis järeldada Teie arvustuse toonist ja ütelustest maapanga põhikirja vastu. Kui inimene pole teatud alal asjatundja, siis ei võiks ta esitatud seaduseelnõu niivõrd maha teha, nagu tegi seda härra Jans täna oma kõnes. Kui puudutada härra Jans'i kõne sisulist külge, siis peab ütleva, et härra Jans tõi esile niisuguseid mõtteid, mille järgi öelda võiks, et see kõne mingisugust arvustust välja ei kannu. Härra Jans, kui jurist, ei teinud vahet ei isikliku ega reaalkrediidi vahel. Ta nõudis, et pank, mis ette nähtud maapangana, peaks lahendama ühteaegu nii hüpotekaar kui ka personaal või isiklikke laenuküsimusi. Härra Jans esitas omal ajal maapanga põhikirja, see oli üksikasjaliselt välja töötatud, ja maapanga komisjon seda põhikirja läbi vaadates asus ühel häälrel ta suhtes eitavale seisukohale. Ekspertid ütlesid, et sarnast põhikirja ei võiks kuidagi aluseks

võtta, seal olevat kõik segi paisatud, nii lühikese isikliku kui ka pikaajalise hüpoteekarkrediidi andmine. Just siin peaks vahet teha, ühel pool oleks ainult pank, kus korraldatakse laene, pikaajalisi hüpoteekar-laene, mida antakse välja ainult kinnisvarade pantimise vastu, kuid isiklikud laenud ei kuulu siia. Võtame aga siiski isiklikud laenud hüpoteekar-panga hulka, siis loome ja viskame segi kõik kindlustused ja usaldused selle hüpoteekar-panga vastu. Sellel korral võiksime ette öelda täie õigusega, et siis ei ole enam võimalust pantkirju realiseerida. Meie teame, kui hõlpsasti isiklikku laenu väljaandvad pangad võivad pankrotti minna, neil mingit kindlustust ei ole. Pantkirjadega töötavate hüpoteekarlaenu pankade eraldus seisab just selles, et nad on kindlustatud reaalväärtustega, tähendab siinjuures maaga, nii et ükski ei või kahelda, et väljaantud pantkirjale ei vastaks reaalarandus. Just selles seisab tugevus, et ei lubata välja anda laene, mis tõuseksid kõrgemale kui 60% kinnisvarast. Sel juhtumisel kui 40% läheb 20% väljaantud laenust uute väärtuste loomiseks, tähendab loomulikult annab hüpoteekar-pank välja laenu ainult 40% suuruses vastavalt varandusele. Selles seisab selle panga kõvadus. Härra Jans'i puudus seisab selles, et ta ei tee vahet hüpoteekar- ja hariliku panga vahel. Härra Jans imestab, et siin maapanga põhikiri näeb ette ainult kakssada miljonit põhikapitaali, et see 200 miljonit on kõik see varandus, ja see olla niivõrd väikene, et kust pank võtab need summad, mis ta välja laenab. Ei, härra Jans, mitte 200-miljoniline põhikapitaal ei mängi suurt osa, seda ei saa ka pank välja anda, sellest 200 miljonist võib tema realiseerida 50%, see tähendab 100 miljonit, vaid maapanga väärtus seisab selles, et tema, andes välja pantkirju, võib realiseerida pantkirju ja nii võib laene välja anda mitte 200 miljonini, härra Jans, vaid kõigevähemalt võib see summa 50 miljardini ulatuda. Sest meil on vähemalt 100.000 talu, mis on väärt igaüks 1 miljon, ja kuna pank võib välja anda laenusid 40%—60%, ma võtan siin keskmiselt 50%, teeks see välja 50-miljardit. See on see piir, kuhu maapank, kui ta töösse asub, võib ulatuda. Vaadake, härra Jans, selle Teie jätsite kahe silma vahele.

Maapanga osakond on ära lahutatud pangast kui niisugusest. See osakond on loodud jooksvaks agraarpangaks ja sellepärast on see osakond loodud iseseisvana. Põhikirjas on öeldud, et maapank, kui niisugune, ei vastuta osakonna poolt väljaantud laenude eest. See osakond on harilik agraarpank, mis annab lühemaajalisi laene, kui maapank välja annab.

Osakonna laenud on näiteks ehituslaenud, maaparanduslaenud, asunikkude laenud jne. Sellepärast peame osakonna ära lahutama maapangast. Kui meie need kaks asutust segi paiskame, siis oleme selle hüpoteekar-panga väärtuse viinud nullini ja siis ei ole meil mingit lootust, et ükski neid pankkirju ostaks. Sellepärast on kindel vahe loodud maapanga, kui niisuguse ja selle osakonna, kui niisuguse vahel, ja sellepärast on härra Jans'i poolt esitatud soov, et antaks seaduseelnõu tagasi rahaasjanduse komisjoni ümbertöötamiseks vastupidises mõttes, meile täiesti vastuvõtmatu. Seda küsimust on alamkomisjonis arutatud ja täie teadmise ja piinlikkusega on ära lahutatud need kaks asja, maapank ja ta osakond.

Mis puutub aga maapanga organisatsioonis, siis härra Jans toonitas, et esitatud maapanga põhikiri on liig bürokraatlik. Selles asjas võib härra Jans'iga nõus olla ja siin võiksime ühiselt võib olla mõndagi asja parandada. Aga parandusi võiks teha II lugemisel. Siin pean tähendama, et isiklikult mina ja meie rühm oli selle poolt, et maapangale kui niisugusele anda laialisem kuju, tähendab teda mitte riiklikuks pangaks teha, vaid vastastikuse vastutuse alusel töötavaks eramaapangaks. Kahjuks just Teie rühma esitaja, härra Jans, toetas seda seisukohta, mis maapanga põhikirja nii bürokraatlikuks tegi, nagu ta esitatud. Kui Teie rühm nüüd selles asjas teisele seisukohale asub, võiksime II lugemisel nii mõnegi paranduse läbi viia ja kokkulepet luua. Esimene maapanga põhikiri oli esitatud just vastastikuse vastutuse alusel töötava panga kujul, riiklikku bürokraatlikku panga juhtimist ei olnud seal ette nähtud. Ainult juhatus esimehe ja tema asetäitja oleks Vabariigi Valitsus nimetanud, kuna kolm juhatuse liiget oleks nõukogu valinud. Nii et kui Teie, härra Jans, siin avaldatud põhimõttele ka II lugemisel truuks jääksite, et maapank luua mitte riiklikuks asutuseks, vaid teda ühendusse viia selle kihiga, kelle otstarbeks maapank ellu kutsutakse, see on põllumeestega, siis võiks II lugemisel vastavad muudatused läbi viia, ilma et pruugiks maapanga põhikirja uuesti anda rahaasjanduse komisjoni läbi vaatamiseks. Rahaasjanduse komisjoni nimel kordan ettepanekut — seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja J. Zimmerman: Faktiivselt märkuseks on sõna rkl. Jans'il.

J. Jans (stp): Märkuse puhul, et mina olla esitanud Riigikogu komisjonile omalt poolt väljatöötatud maapanga põhikirja, on mul sele-

tada, et ma seda tõesti olen teinud. See põhikiri oli kokku seatud Saksa ja Prantsuse agraarpankade ja samuti meie krediitasutuste põhikirjade eeskujul, ja mina ei ole sinna ühtki põhimõtet sisse võtnud, mis Saksa ja Prantsuse agraarpankades tarvitamisel ei ole. Aga kui rahaasjanduse komisjon leiab, et need põhimõtted agraarpanga korraldusesse ei kõlba, siis ei kõlba nimelt Saksa ja Prantsuse agraarpankade korraldus.

Juhataja J. Zimmerman: Faktiliseks märkuseks on sõna aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Ma pean täheandama, et üks on agraarpank kui niisugune ja teine — agraarhüpoteekaarpank, ja meil lükkas komisjon esitatud põhikirja just sellepärast tagasi, et ta ei vastanud hüpoteekaarpanga nõuetele. Harilik agraarpank teeb tegemist agraarlaenudega üldse, see on annab harilikke panga laene välja. Meil on aga praegu tegemist agraarhüpoteekaarpannangaga.

Juhataja J. Zimmerman: Rkl. Jans'i poolt on esitatud ettepanek: „Eesti maapanga põhikiri tagasi anda rahaasjanduse komisjoni ülesandega, et komisjon viiks kooskõlla maapanga ja tema osakonna organisatsiooni ja samuti ühtlustaks nende operatsioonid, ning et laiendataks maapanga tegevusala hoiusummade kogumise ja põllumajandusliku operatsiooni laenuandmise sihis.“ Teine ettepanek on komisjoni poolt — seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. Hääletamisele tuleb rkl. Jans'i ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb komisjoni ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

10. Riigi turba- Käesoleva päevakorra-
tööstuse põhi- punkti kohta on kauban-
määrused — II dus-tööstusministri poolt
lugemisel. tulnud järgmine ettepanek:
„Teen ettepaneku, arutamisel ära võtta „Riigi turbatööstuse põhimäärused“, et Vabariigi Valitsus oma seisukohta saaks avaldada.“ (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

11. Maakorral- Maakomisjoni aru-
duse seadus — andja **O. Liigand** kan-
II lugemisel. nab ette ja eraldi
hääletamisel võetakse
vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja § § 1—3.

Maakorralduse seadus.

I. Üldmäärused.

§ 1. Käesoleva seaduse alla kuuluvad järgmised maakorralduse tööd:

1. Hinge- ja lapimaade kruntimine;
2. ühismaade jagamine, maade vahetus, maade piiritamine ja teede rajamine, kui need tööd tingitud maakorraldusest või eriseadustest.

§ 2. § 1. tähendatud töid võetakse ette asjaosaliste — maavaldajate sellekohastel palvetel kõigil väljaspool linnade ja alevite administratiiv-piire asuvatel maa-aladel. Palved esitatakse kohalikule maakorralduse komisjonile.

§ 3. Kõik maakorralduse tööd viiakse täide käesolevas seaduses ettenähtud alustel kas asjaosaliste omavahelisel kokkuleppel või kokkuleppe puudumisel sunduslikult.

Aruandja O. Liigand (loeb):

§ 4. Maad (maapind ühes päraldustega), mis maakorralduse komisjoni poolt eriti väärtuslikuks tunnustatud, vahetatakse ainult omanikkude või põliste tarvitajate nõusolekul. Maavaldaja nõusolekuta ei või ümber paigutada ühes krundis olevaid majapidamisi, välja arvatud vähemad maadevahetused piiride õien-damiseks.

J. Teetsov (põl): Teen ettepaneku § 4-da esimene lause võtta vastu järgmiselt: „Eluase-metega seotud õue- ja aia- ning iseseisvatele või põllumajanduslikkudele tööstusettevõtetele tarvilikud maad, niisama ka turba- ja roolõi-kuse kohad, paemurrud, korralikult töötavate torukraavidega parandatud maa-alad ja muud maad, mis maakorralduse komisjoni poolt ise-äraniis väärtuslikuks tunnustatakse, vahetatakse ainult omanikkude ja põliste tarvitajate nõus-olekul.“ See ettepanek on peaaegu seesama, mis varemalt Vabariigi Valitsuse poolt esita-tud seaduseelnõus oli, ainult on mõne vähema maa-ala üleslugemisega täiendatud, mis eriti meil Saaremaal tähtsad on, nagu roolõikamise ja paemurrukohad. Neil tähendatud maa-aladel on Saaremaal põllumajanduses suur tähtsus ja neid ei võiks siit sellest seadusest välja jätta. Üldiselt pean mina tarvilikuks selle tähtsamate maa-alade äratäendamise seaduses, mille kohta nende omanikkude nõusolek tarvilik oleks, nimelt sellepärast, et vastasel korral võib see mittekompetentne kolmeliikmeline maakorral-duse komisjon väga ebamääraseid otsuseid teha, mis kutsuvad maapidajate ja asjaosaliste juures palju pahameelt esile. Tekivad kohtu-protsessid ja igasugused arusaamatused, mis

seada maakorraldust suuresti paraliseerivad. Kui ei ole asjaosalistel kindlat usku ega vastutulekut sellele maakorralduse tööle, siis on selle läbiviimine tulevikus suurte raskustega seotud. Sellepärast oleks tarvilik, et mõned tähtsamad maa-alad saaksid eriti ära tähendatud ja seaduses üles loetud, mille kohta vahetusel maaomanikkude nõusolek tarvilik on. Võivad küll ka nende maa-alade üleslugemistega seaduses vahest ühes või teises kohas kruntimise juures raskused sündida, aga mina loodan, et siin asja selgitamise järele vastastikune kokkulepe leitakse, kuidas neist raskustest võib üle saada. Sellepärast loodan, et Riigikogu enamus seda minu ettepanekut § 4-da juures toetab.

Juhataja **J. Zimmerman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **O. Liigand**: Mina pean vaidlema härra Teetsov'i ettepaneku vastu. Pean tähendama, et ettepanek oli arutusel ka maakomisjonis, kuid seal lükati ta tagasi. Nimelt arvati seal soovitavaks, et maakorralduse komisjonile antakse suurem kompetents selle äramääramiseks, missugused maatükid eriti väärtuslikeks tulevad tunnustada. Peale selle ei ole õige, et selle küsimuse otsustab ainult kolmeliikmeline komisjon, ja sellega on asi lõpetatud. Lugu on niisugune, et kui keegi leiab, et tema maakorraldus pole mitte õieti toimetatud, siis on võimalus edasikaebamiseks peakomisjonile. Siinjuures tuleb silmas pidada, et maakorralduse komisjonid on juba asutatud rahukogude eeskujul, terve nende asjaajamine sünnib tsiviilkohtupidamise korras. Kes rahule ei jää maakorralduse peakomisjoni otsusega, sellel on võimalus edasi kaevata Riigikohtusse. Nii on üldse kõik teed lahti igalühel oma huvide kaitsmiseks. See aga takistaks tööd, kui siin üles loetak üksikud maa-alad, mida ilma omaniku nõusolekuta vahetada ei või ja just siin võib väga palju mõtete lahkuminekuid tekkida. Sellepärast ei ole härra Teetsov'i ettepaneku vastuvõtmine soovitav, ja mina palun seda eraldi hääletada.

Juhataja **J. Zimmerman**: Kuna härra Teetsov oma ettepaneku ette kandis, ei pea ma tarvilikuks seda uuesti ette kanda ning panen selle hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on antud 18 häält, vastu — 28, seega on ettepanek tagasi lükatud. Panen hääletamisele § 4. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 4 vastu võetud.

Aruandja **O. Liigand** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 5.

§ 5. Sunduslikul maade vahetamisel peab vahetatavate maatükkide väärtus ühesugune olema. On maakorralduse juures erandlikudel juhtumistel tarvilik vahetada mitteühemväärtuslikke kinnisvarasid, tasutakse väärtuse vahe rahas. Tasu suurus määratakse § § 54. ja 55. ettenähtud alustel ja korras.

Aruandja **O. Liigand** (loeb):

§ 6. Maakorraldusega seotud maade väärtuse kindlaksmääramine sünnib hindamise teel, kusjuures arvesse võetakse peale maaboniteedi ka tehtud maaparanduse tööd, kuivõrd need maaväärtust tõstnud. Vahetamisele kuuluvatel maadel asuvad päraldused (hooned, viljapuud, mets jne.) jäävad endistele omanikkudele ja hindamisele ei kuulu. Endisel omanikul on õigus 6. aasta jooksul päraldusi likvideerida.

A. Kärner (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Käesoleva paragrahvi juures tekib küsimus, mis saab siis, kui näiteks endise omaniku maa peal kasvab mets ja see mets on ümberplaneerimise juures läinud teise omaniku kätte. See seadus lubab nüüd selle metsa kuue aastaga likvideerida või õieti öelda maha raiuda. Välja minnes Saaremaa oludest, kus metsa väga vähe, jääks selletõttu metsa veel vähemaks. Minu arvamine järgi tuleks see mets ära hinnata ja see, kes metsa saab, ei tohiks seda maha raiuda, vaid peaks metsa hinna ajajooksul välja maksma. Sellepärast tuleks minu arvamine järgi § 6. kolmandas reas pärast sõna „maaboniteedi“ juurde võtta sõnad „ja metsa“ ja sama paragrahvi viiendas reas kustutada pärast sõna „viljapuud“ — „mets“. Kui aga siiski Riigikogu enamus arvab, et minu ettepanek läbi ei lähe, siis tuleb § 6-da lõpulausele juurde võtta järgmine lause: „Kusjuures metsaraiumine võib sündida ainult kohaliku maakonna-valitsuse loal“, sest maakonna-valitsus on see, kes kõigerohkem kohalikke olusid teab ja sellepärast ka otsustada võib. Ma loodan, et minu parandus metsa laastamist vähegi ära hoida võib.

J. Teetsov (põl): Teen ettepaneku, § 6. lõpuosa alates teisest lausest võtta vastu järgmiselt: „Vahetamisele kuuluvatel maadel asuvatest päraldustest: 1) on uus omanik kohustatud endise omaniku poolt mahajäetavad viljapuud § 23. ettenähtud korras valitud hindajate poolt hinnatud väärtuses omandama; 2) tulevad hooned endiste omanikkude poolt 10 aasta jooksul ära likvideerida, kusjuures mõjuvatel

põhjustel võib maakorralduse komisjon seda aega pikendada; 3) tuleb mets ära hinnata samuti § 23. korras valitud hindajate poolt, ja kui endine omanik ei ole nõus seda uuele omanikule ära müüma, siis peab ta oma metsa, mis üle kolme tolli jäme, ära likvideerima kolme aasta jooksul. Muid päraldusi on endistel omanikkudel õigus likvideerida kuue aasta jooksul.“ (Vahelhüüe J. Tõnisson, rhv poolt.) Siin teist teed ei ole, härra Tõnisson. Lugupeetud Riigikogu liikmed, mina siin väljendasin neid mõtteid, mis Saaremaa maapidajad, kes ise on huvitatud sellest kruntimisest, minule ülesandeks on teinud Riigikogule ette kanda. Kui aga Riigikogu arwab ja teab mõne parema seisukoha, kuidas seal seda asja õiglasemalt läbi viia, siis paluksin selle teise seisukoha võtta, aga ma ütlen, et see on tõesti üks raskematest küsimustest meie Saaremaa lapitalude kruntimisel, et kuidas meie suudaksime seal metsa hävitamist piirata. Kui meie metsa likvideerimiseks määrame pikema aja, siis ei jäeta sinna pajuvitsagi enam peale. Ainukene väljapääsete on, et meie lühema likvideerimise aja määrame.

Juhataja J. Zimmerman: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja O. Liigand: Ma pean vaidlema mõlema eelkõneleja paranduste vastu. Kõigepealt juhin ma härra Kärner'i paranduse peale tähelepanu. Kui meie sisse võtame selle paranduse, siis võib juhtuda, et mõne metsatüki väärtus, mis ühe talu küljest teise külge liidetakse, ühe põllumehe käest ära võetakse ja antakse teisele, vastab terve teise talu väärtusele ja ta tema eest muidu maksta ei jõua, kui metsa müües, kas siis metsatüki saaja põllumees peab sunnitava metsakauplejaks? Selle taolisi juhtumisi võib palju ette tulla. Ma tõin küll ainult äärmise juhtumise, kuid pisut pehmemal kujul võib seesuguseid vahetusi küllalt ette tulla. Teine härra Kärner'i parandus, nimelt et ainult maakonnavalitsuse loaga võib metsatükke maha raiuda, on ka ebasoovitav. Kui maakonnavalitsus vahele hakkab segama kohtu funktsioonidega maakorralduse komisjoni töödele, kujutage ette, mis segadusi see teeks! Maakorralduse töid võib juhtida ikka ainult üks asutus. Juba segaduste pärast, mis nende paranduste tagajärjeks oleksid, ei ole need parandused kuidagiviisi vastuvõetavad. Need parandused on ette toodud ka maakomisjonis ja seal läbi arutatud, kuid seal leiti, et nad vastuvõetavad ei ole. Maakorralduse komisjon paneb muidugi vahetamise juures kõiki asjaolusid tähele ja jätab muidugi üle viimata, mis vähegi võimalik üle viimata

jätta. Siin ei ole maakorralduse komisjonile ette kirjutatud, et ta talumaad tingimata ainult ühte tükki kokku peab ajama, vaid siin talitatakse kohalikkude nõuete ja tarvete kohaselt.

Mis puutub härra Teetsov'i parandusse, siis oli see küsimus maakomisjonis arutamisel, olgugi vähe teistsugusel kujul esitatud. Kujutame ette, et ühe maatüki peal, mis teise talu külge aetakse, kuskil taluhoonetest kaugel on viljapuud olemas, ja ka see teine talu ei saa neid kasutada ilma ümber istutamata, kuna tal võib olla, ka mujal aed on olemas. Ta ei või siis neid viljapuid sinna talu veere peale jätta, vaid nad tulevad ümber paigutada taluhoonete ligidale. Küsimine seisab nüüd selles, kes peaks siis need viljapuud ümber istutama, kas endine või uus maaomanik. Härra Teetsov'i ettepaneku järgi peaks uus omanik viljapuud ära ostma ja siis need oma aeda ümber istutama. Kas ei oleks siis loomulikum, et endine omanik need puud ise oma aeda ümber istutab ilma edasi müümata. Võib ju muidugi niisuguseid juhtumisi olla, et ühe koha aed otse teise aia kõrval asub, aga siis ei ole ka tarvet seda aiaga maatükki ühe talu küljest teise külge ajada.

Nii oleks ka see parandus täitsa ilmaagene. Mina nende parandustega ühineda ei saa, toetan komisjoni poolt ettepanekud redaktsiooni. Pean juurde tähendama veel niipalju, et need nõudmised, mis härra Kärner, samuti ka härra Teetsov ette töid, puuduvad Vene ja Saksa maakorralduse seadustes, need küsimused on seal lahtisteks jäetud.

Juhataja J. Zimmerman: Sõna on korra kohta rkl. Tõnisson'il.

J. Tõnisson (rhv): Komisjoni poolt on valitsuse eelnõule juurde lisatud viimane osa, või õieti viimane lõige. Sellepärast on võimalik seda eraldi hääletada, ilma et seaduse ühtlus selle all kannataks. Teiselt poolt on selle lõike kohta vastuettepanekuid tehtud, mis omalt poolt teataval määral õigustatud ollusi sisaldavad. Sellepärast teen mina ettepaneku, käesolev paragrahv komisjoni anda kaalumiseks selles mõttes, et kuigi komisjoni ettepanek põhimõttelikult vastuvõetav on, tuleks juurde lisada, et selle õiguse põhjal ei saada neid varandusi nagu metsa, viljapuid jne. lihtsalt ära hävitada. Siin on võimalik kitsendusi juurde lisada, ilma et selle tõttu paragrahvi mõte hävineks. Sellepärast panen ette § 6 seaduseelnõu II lugemise kestusel anda komisjoni.

Juhataja J. Zimmerman: Rkl. Tõnisson'i poolt on ettepanek tehtud, § 6. anda komisjoni. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Aruandja **O. Liigand** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 7—13.

§ 7. Maad koormavad asjalised servituudid (Balti eraseaduse § 1103) jäävad jõusse niipalju, kui nad maakorraldamist ei takista. Maakorraldust takistavad, kui ka maakorraldusega otstarbetuks muutunud servituudid tunnistatakse lõppenuteks sellekohase maakorralduse komisjoni otsusega.

§ 8. Maavaldajad, kes asuvad uuele krun-dile, võivad endist õuemaad kui ka neile jää-nud ja endisel krundil asuvate päralduste alus-pinda tarvitada 6. aasta jooksul kruntimise kava lõpuliku kinnitamise päevast arvates. Kunni õuema ja päralduste aluse pinna vabas-tamiseni on maavaldaja kohustatud andma kokkuleppe alusel maad vastavas väärtuses tarvitada sellele, kellele tema endine õue-maa või päralduste alune pind määratud. Kokkuleppe puudusel määrab maakorralduse komisjon kasutamise koha kindlaks.

Maavaldajad, kes asuvad uuele eluasemele, saavad riiklikku ehituslaenu ja metsamaterjaale asunikudEGA ühistel alustel.

§ 9. Maade jagamisel selle seaduse alusel iseseisvateks uuteks majapidamisteks (taludeks) määrab asutatava kui ka alaljääva majapidamise suuruse alammäära kindlaks maakorralduse komisjon, arvesse võttes kohalikke olusid.

§ 10. Maade korraldamiseks ei ole tarvis võlausujate nõusolekut. Ühismaid koormavad hüpotekaarvõlad jaotatakse uute maa-üksuste vahel. Võlgasid jaotab maakorralduse komisjon vastavalt maaüksuste väärtusele. Kinnisvarade vahetusel saadud vahetasu läheb eestkätt maaomanduse peale ingrosseeritud võla katteks.

§ 11. Maade korraldamiseks ei ole tarvis tähtajaliste rentnikkude nõusolekut. Maarent kantakse vastavalt uue koha peale, kuid rentnikul on õigus loobuda rendilepingust. Koha väärtuse muutmisel võib vastavalt renti muuta ka ühe poole nõudmisel.

§ 12. Maade korraldamisest tekkinud vaid-lused, kui ka piiri- ja teedetülid lahendatakse maakorralduse komisjonis. Tähen-datud korras lahendatud tülid ei või uuesti lahendamisele tulla kohtuasutustes. Tüliküsimused, mille lahendamine varemalt kohtutes alustatud ja mis käesoleva seaduse põhjal maakorralduse asutustele alluvad, jäetakse maakorralduse kom-misjoni sellekohase avalduse põhjal kohtuasut-ustes seisma.

§ 13. Kõik omandusõigusesse puutuvad vaidlused peale § 12. tähendatute ei kuulu lahendamisele maakorralduse komisjonis ning ei takista maakorraldusel vaidluse all oleva maaomanduse ümberpaigutamist.

Aruandja **O. Liigand** (loeb):

§ 14. Maakorralduse tehnilised tööd viiakse läbi maakorralduse peakomisjoni poolt mää-ratud maakorraldajate ja maamõõtjate kaudu. Tööde juures on asjaosalised kohustatud tasuta andma nendele korteri ühes kütte ja val-gustusega, tarvisminevaid töölisi ja küütisid ning materjaale piirimärkide ja tähiste jaoks ja peale selle tasuma riigile iga maakorraldusel oleva hektaari pealt 1 kroon. Ei täida asjaosa-lised nimetatud kohustusi, viiakse töö läbi riigi arvel ning asjaosalistelt nõutakse maakor-ralduse komisjoni otsuse põhjal kuludesumma sisse riigi vastuvaidlemata nõuete sissenõud-mise korras.

J. Teetsov (põl): Teen ettepaneku, § 14. lõppu võtta juurde järgmine täiendus-ette-panek: „kolme aasta jooksul pooleaastaste maksu tähtaegadega“. Ütleme, et kui asjaosa-lised ei täida nimetatud kohustusi, siis viiakse töö läbi riigi arvel ning asjaosalistelt nõutakse maakorralduse komisjoni otsuse põhjal kulu-desumma sisse riigi vastuvaidlemata nõuete sissenõudmise korras. Ma pean tähendama, et Saaremaal eriti palju majapidamisi on, mis tiinude poolest koguni väga suured, 70—80-ti-nulised; aga sealjuures kõlbulikku maad vahest ainult 20 tiinu, ja selle tõttu väga nõrgal majan-duslikul järjel seisavad. Kui nüüd mõnedel nendest majapidamistest tuleb veel külast välja kolida uuele eluasemele, siis tuleb neil väga suuri kulusid kanda. Sellepärast võiks kruntimistöode eest nõutava tasu maksmist pikendada kolme aasta peale ja see ei sünni-taks riigile mingisugust kahju. Kui see ette-panek vastu võetakse, oleks sellega suur vastu-tulek neile maapidajatele maksu äramaksmisel jäetud, kes majanduslikult nõrgal alusel sei-savad.

Juhataja **J. Zimmerman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **O. Liigand**: Selle paranduse kohta, mis tegi rkl. härra Teetsov, pean tähen-dama, et umbes samasugune parandus oli esi-tatud maakomisjonile, aga seal juhiti tähe-lepanu selle peale, et maksud, mis maakorral-duse tööde eest maksta tulevad, õieti suured ei ole ja et seda võib täiendavate määruste läbi korraldada, et neid mitte korruga sisse ei nõuta vaid järgukaupa. Sellepärast ei arvatud nii-sugust märkust selle paragrahvi juurde tarvi-likuks. Ma palun seda parandust lahus hää-letada.

Juhataja **J. Zimmerman**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Teetsov'il.

J. Teetsov (põl): Mina ei oleks seda ettepanekut sugugi teinud, kui aruandja oleks seletuskirjas ära tähendanud, et see maksuküsimus erimäärustega lahendatakse. Et aga mina seletuskirjas midagi sarnast selle kohta ei leidnud, siis arvasin tarvilikus ettepanekuga esineda.

Juhataja **J. Zimmerman**: Kõneleja, see ei ole faktiline märkus. Asun härra Teetsov'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 14. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 14 vastu võetud.

Aruandja **O. Liigand** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega § § 15—70.

II. Hingemaade kruntimine.

§ 15. Külakogukondlike ja perekondlike pärandatavate maade kruntimine võetakse ette vastava külakogu sellekohase otsuse põhjal. Külakogu otsused tehakse hääleenamusega, kusjuures hääleõigus on maavaldaja perekonna seaduslikul esitajal.

§ 16. Eelmises paragrahvis tähendatud maade valdajatele eraldatakse maade kruntimisel maid vastavalt püsivale ja vastuvaidlemata kasutamisele. Tähtajaline maade rentimine ei loeta püsivaks kasutamiseks.

§ 17. Kõik maakorralduse kohta asjaosaliste poolt tehtud otsused revideerib ja kinnitab maakorraldaja. Maakorraldaja otsuste peale võib edasi kaevata kahe nädala jooksul kohalikule maakorralduse komisjonile.

III. Lapimaade korraldamine.

§ 18. Lapimaadeks loetakse sarnane maaomanduste asendus, kus ühe maaomaniku maad vahelduvad teiste omanduses olevate maadega, sealjuures jagunedes siiludeks ehk asudes teiste maade keskel ühe või mitme vähema tükina või tungides kiiludena teiste maaomandustesse.

§ 19. Lapimaad võetakse korraldamisele piirkondadena. Lapimaade korralduspiirkonda arvatakse maaomandused, mis üksteisega § 18. tähendatud viisil seotud.

§ 20. Lapimaade korralduspiirkonna asutamine võetakse ette ühe asjaosalise soovil.

§ 21. Lapimaade korralduspiirkonna asutamiseks kutsub maakorraldaja kokku tema poolt kavatsetavasse piirkonda kuuluvad maavaldajad. Maakorraldaja tutvustab koosolijaid maakorralduse seadustega ning arvesse võttes asjaosaliste seletusi, seab piirkonna kava kokku ja saadab kinnitamiseks kohalikule maakorralduse komisjonile.

§ 22. On korralduspiirkonna kava kinnitatud, kutsub maakorraldaja sellekohaste kutsetega piirkonda kuuluvad maavaldajad koosolekule maakorralduse läbiviimise lõpuliikutsustamiseks, selle aluste määramiseks ja § § 37. ja 38. ettenähtud usaldusmeeste ja hindajate valimiseks.

§ 23. On korralduspiirkonda arvatud maavaldajaist üle ühe kolmandiku ilmunud, avab maakorraldaja koosoleku. Koosolek valib endale juhataja ja protokollikirjutaja. Koosoleku otsused on seaduslikud, kui nad tehtud vähemalt ühe kolmandiku maavaldajate häältega, kelle maaosa kogusuurus on üle ühe kolmandiku piirkonda kuuluvast maa-alast. Koosolekust võtab sõnaõigusega osa maakorraldaja.

§ 24. Koosoleku protokollis ühes juurdekuuluva materjaaliga ja enda arvamisega saadab maakorraldaja kohalikule maakorralduse komisjonile kahe nädala jooksul.

§ 25. Koosoleku otsuste peale võivad asjaosalised kaevata kohalikule maakorralduse komisjonile ühe kuu jooksul koosoleku päevast arvates.

§ 26. Koosoleku protokollis ühes juurdekuuluva materjaaliga ja sissetulnud kaebused vaatab läbi kohalik maakorralduse komisjon avalikul istungil. Tunnistab maakorralduse komisjon protokollis tähendatud otsused seadusepärasteks ja vastavateks maakorralduse nõuetele, saadab tema materjaalid maakorralduse peakomisjonile töökavasse määramiseks.

§ 27. Maakorralduse peakomisjon teatab kinnistusjaoskonnale võõrandamise ja koorramise keelumärguse sissekandmiseks maakorralduse alla kuuluvate maaomanduste kohta. Keelumärkus kustutatakse maakorralduse peakomisjoni korraldusel.

§ 28. Töökavasse võetud maakorralduse tööde läbiviimiseks määrab maakorralduse peakomisjon maakorraldajad.

§ 29. Maakorralduse alla kuuluva maa-alala välispiiride kindlaksmääramise kohal peal võtavad osa naabruses asuvate maade valdajad piirimehed isiklikult või volinikkude kaudu. Naabruses asuvate lapi- ja ühismaade valdajad võtavad neist töödest osa usaldusmeeste kaudu, keda valivad üldisel koosolekul liht hääleenamusega. Usaldusmeeste volikirjaks on nende valimise protokoll, milles nende õigused ära tähendatud.

§ 30. Piirid, mis rajatud kokkuleppel või mille vastu ei ole vaidlusi, tähistatakse kohal seaduslike piirimärkidega. Seaduslikuks piirimärgiks loetakse ristikivi ja kupits, mille kirjeldus on selle seaduse lisas.

§ 31. Kui piirimehed välispiiri kindlaksmääramisel esitatud ei ole, siis tähistatakse piirid ajutiselt piirimärkidega.

§ 32. Kui piiri rajamisel tekivad tülid, tähistatakse piir mõlema poole näitamise järele ajutiselt kunni tüli lahendamiseni § 49. põhjal.

§ 33. Piiri rajamise üle peab maamõõtja piiri protokoll, milles märgib kõik mõõtmise andmed ning asjaosaliste ja tunnistajate seletused. Piiri protokoll kirjutatakse kõigi juuresolijate poolt alla.

§ 34. Ei lepi pooled kokku, toimetab maakorraldaja või tema ülesandel maamõõtja tunnistajate ja tarvilikul korral ümbruskonna elanikkude ülekuulamise. Tunnistajate ülekuulamine sünnib tsiviilkohtupidamise seaduse §§ 83.—86., 88., 89., 93¹. ja 97.—100. ja ümbruskonna elanikkude ülekuulamine sama seaduse §§ 412. ja 414.—434. põhjal.

§ 35. Asjatoimetuse piiritüli asjas ühes joonestusega annab maamõõtja maakorraldajale asjaosalistele esitamiseks ja edasisaamiseks maakorralduse komisjonile.

§ 36. Peale välispiiride tühistamist eraldab maakorraldaja või tema ülesandel maamõõtja igale valdajale maatükid kokkuleppe, vähempakkumise, liisu või kokkuleppe puudumisel sunniteel, kusjuures tarbekorral maade hindamine ette võetakse. Maavaldaja eraldi asuva õuema juurde eraldatakse võimaluse järele terve krunt või üksik kõlvik.

§ 37. Maakorralduse töödest võtavad osa maavaldajad või nende poolt § 23. ettenähtud koosolekul valitud 3 või 5 usaldusmeest. Riigi ja omavalitsuse asutused ning teised juriidilised isikud võtavad osa esitajate kaudu.

§ 38. Maade hindamist toimetavad § 23. korras valitud vähemalt 3 hindajat maakorraldaja juuresolekul.

§ 39. Protesteerib keegi asjaosalistest hindamise vastu, siis võib maakorraldaja uue hindamise ette võtta vallanoukogu poolt selleks määratud kolme erapooletu isiku läbi. Erapooletute poolt toimetatud hindamine on lõplik ja sünnib protesteerijate kulul, kui erapooletute hindamisel protest tähele panemata jääb.

§ 40. Hindamisel otsustatakse küsimused hindajate poolt liht häälteenamusega. Kõik hindamise andmed kannab maakorraldaja vastavale joonestusele ja märgib hindamise põhilised protokoll, millele kõik hindamisest osavõtjad alla kirjutavad.

§ 41. Kava kokkuseadmisel avaldatud kaebused arutab maakorraldaja koha peal ja kannab oma otsused protokoll. Maakorralduse kava tähistatakse koha peal ajutiselt piirimärkidega.

§ 42. Maakorralduse ja piiritüli lahendamise kavad esitatakse maakorraldaja poolt koha peal asjasthuvitatud isikutele. Esitamise üle peetakse protokoll.

§ 43. Kava esitamise päevast teatatakse asjaosalistele.

Mitteilmumine ei takista esitamist.

§ 44. Kava esitamisel avaldatud vastulaused vaadatakse maakorraldaja poolt üksikasjalikult läbi ning kantakse protokoll. Leiab maakorraldaja, et avaldatud vastulaused on põhjendatud, muudab tema vastavalt kava ning esitab teistkordselt, vastasel korral saadab asjatoimetuse ühes juurdekuulava materjaliga kohalikule maakorralduse komisjonile kinnitamiseks.

§ 45. Peale selle võivad kava kohta asjaosalised anda kirjalikke vastulauseid kohalikule maakorralduse komisjonile ühe kuu jooksul, kava lõpuliku esitamise päevast arvates.

IV. Ühismaade jagamine ja maade vahetamine.

§ 46. Ühismaade jagamine võetakse ette ühe asjaosalise nõudmisel.

§ 47. Maade vahetamine sünnib poolte kokkuleppel või ühe poole nõudmisel.

V. Maade piiritamine.

§ 48. Maade piiritamine sünnib tegeliku kasutamise järele, kui selle vastu asjaosalised vaidlusi ei tõsta.

§ 49. Tekivad maade piiritamisel asjaosaliste vahel vaidlused, lahendatakse need piiritülid maakorralduse komisjonides järgmiselt: 1) plaanide ja teiste dokumentide põhjal, kui need kooskõlas piirimärkidega; 2) koha peal leiduvate piirimärkide või endiste piirimärkide asemete põhjal; 3) valdamis- ja kinnistusdokumentide ja jõusseastunud kohtuotsuste põhjal; on esitatud dokumentides märgitud maa suurus ja piiride kirjeldus, siis antakse eesõigus piiride kirjeldusele; 4) tegeliku kasutamise põhjal, kui esitatud dokumentides märgitud andmed ei ole kooskõlas piirimärkidega; 5) aegumise õiguse (B. E. S. §§ 819—866) põhjal.

§ 50. Käesoleva seaduse põhjal ülesseatud piirid on lõpulikud ja piiri rikkumise korral seatakse need üles vastavalt maakorralduse peakomisjoni poolt kinnitatud plaanile.

§ 51. Põllutöoministril on õigus maade piiritamise kohta tarvilikke tehnilisi juhtnööre anda.

VI. Teede rajamine.

§ 52. Maakorraldusest tingitud: a) uute teede rajamine, b) olevate mitte klassi kuuluvate teede sihi muutmise sünnib maakorralduse komisjoni rajatu.

§ 53. Uuesti rajatud teede jaoks võetakse maa-ala proportsionaalselt kõigi maakorralduse piirkonda arvatud kinnisvarade avaldajate maakorralduse osaliste maast. On aga tarvilik uut teed väljaspool korralduspiirkonda

rajada, maksavad maakorralduse osalised tee alla võetud maa eest selle omanikule tasu ühekordselt või annavad võimaluse korral maad vastavas väärtuses asemele.

§ 54. Kui pooled tasu asjas vabatahtlikult kokku ei lepi, määravad tasu kindlaks § 39. ettenähtud isikud — hindajad.

§ 55. Tasuks arvatakse summa, mis saadakse, kui tee alla määratud maapinna keskmine puhastulu viimase viie aasta jooksul kasvatatakse 25 peale. Kui viimase aasta puhastulu viimase viie aasta keskmisest puhastulust suurem on ja seda mitte juhuslikkudel põhjustel, siis maksetakse tasu viimase aasta puhastulu järele. Kui tee alla määratud maapind korralikke tulusid ei anna, siis määratakse tasu maatüki kohaliku hinna ja iseäralikkude tingimuste järele, milles nimetatud maatükk asub.

§ 56. Teede alla võetud maa eest määratud tasu nõutakse maakorralduse komisjoni poolt maakorralduse osalistelt sisse vastuvaidlemata riiginõuete sissenõudmise korras ja maksetakse maaomanikule.

§ 57. Põllutöoministril on õigus teede rajamiseks tarvilikke juhtnõure anda.

VII. Maakorralduse kavade läbivaatamine ja kinnitamine.

§ 58. Maakorralduse kavad vaadatakse läbi maakorralduse komisjoni avalikul istungil.

§ 59. Komisjoni istungipäevast antakse teada sellekohaste kutsetähtedega kõigile asjaosalistele. Ilmumine ei ole sunduslik ja mitteilmumine ei takista asja arutamist.

Kohaliku maakorralduse komisjoni istungid määratakse tarviduse järele võimalikult kohtadel, kus maakorralduse töid, mis komisjoni arutamisele tulevad, toimitakse.

§ 60. Asja läbi vaadates otsustab komisjon, kas kinnitada kava ettepanud kujul või muudatustega, või saata tagasi maakorraldajale ümbertegemiseks.

§ 61. Maakorralduse komisjoni otsustesse kantakse kõigi maavaldajate nimed, maatükkide üksikasjalik kirjeldus (eksplikatsioon), koormatused, keelud ning uutele kruntidele ülemineku kord ja tähtaeg.

§ 62. Maakorralduse komisjoni otsused lõpuvormis kuulutatakse kas kohe või kahe kuu jooksul, kusjuures teatatakse edasikaebamise kord ja tähtaeg. Ärakirjad või väljavõtted lõpuvormis otsusest antakse välja asjaosalistele sellekohasel palvel.

§ 63. Kohaliku maakorralduse komisjoni avalikkude istungite pidamisel käsitatakse vastavalt administratiiv-kohtu korra §§ 19. ja 20. ning tsiviilkohtupidamise seaduse §§ 46., 47., 48., 61., 75., 79., 83—86., 88—91., 931.,

95.—99., 101., 1011., 102.—105., 110—113., 119.—123., 124¹., 124²., 124³., 155²., 155³., 155⁴., 155⁵., 171., 173.—177. ja 181.; kuivõrd käesolevas seaduses teisiti ei ole ette nähtud.

§ 64. Kohaliku maakorralduse komisjoni otsuse peale võib edasi kaevata maakorralduse peakomisjonile ühe kuu jooksul otsuse lõpuvormis väljakuulutamise päevast arvates. Ei ole edasi kaevatud nimetatud tähtaja jooksul, astub otsus jõusse.

§ 65. Jõusseastunud otsused viiakse koha peal täide kohaliku maakorralduse komisjoni alalise liikme poolt.

§ 66. Edasikaebused antakse maakorralduse peakomisjonile kohaliku maakorralduse komisjoni kaudu. Maakorralduse komisjoni alaline liige saadab edasikaebuse ühe kuu jooksul, arvates edasikaebuste sisseandmise tähtaja lõpust, ühes toimetusega ja seletusega maakorralduse peakomisjonile.

§ 67. Maakorralduse peakomisjoni avalikkude istungite pidamine ja otsuste väljakuulutamine sünnib käesoleva seaduse §§ 62. ja 63. ettenähtud korras.

§ 68. Peakomisjoni otsuste peale võib ühe kuu jooksul, otsuse lõpuvormis väljakuulutamise päevast arvates, edasi kaevata Riigi-kohtule administratiiv-kohtu korras.

§ 69. Maakorralduse peakomisjoni otsused on lõpulikud. Nende täideviimist võib seisma panna ainult Riigikohus. Piirkonna loomise ja piiritülide kohta käivad edasikaevatud otsused viiakse täide peale Riigikohtu otsust.

§ 70. Lõpulikud plaanid, peale nende revideerimist põllutöoministeeriumi maamõõdu ametis, kinnitab maakorralduse peakomisjon korraldaval istungil.

Aruandja **O. Liigand** (loeb):

VIII. Maakorralduse komisjonide koosseis.

§ 71. Kohaliku maakorralduse komisjoni koosseis on: esimees — kohaliku rahukogu liige või rahukohtunik rahukogu määramisel, liikmed: 1) maakorralduse komisjoni alaline liige, 2) kohaliku maakonna valitsuse esimees. Sõnaõigusega võtab komisjoni istungitest osa vallanõukogu esitaja selle valla poolt, mille piiridesse arutamise all olev asi kuulub.

J. Teetsov (põl): Austatud rahvasaadikud! Juba I lugemisel käesoleva seaduse juures tähendasin mina selle maakorralduse komisjoni koosseisu kohta, et see komisjon kõigi nende ülesannete jaoks, mis ta peab maakorralduse tööde juures otsustama, ikkagi

täielik asjatundja ei ole ja seda komisjoni oleks tarvis täiendada. Selle kohta tegin ka ettepaneku sel ajal, kui käesolevat seadust komisjonis arutati, kuid seal lükati see minu ettepanek tagasi. Sellegi peale vaatamata pean tarvilikuks siin Riigikogus veel ettepanekuga esineda, et seda komisjoni peaks ühe liikmega täiendatama. Kui ei taheta seda komisjoni hääleõigusega suuremaks jätta kui kolmeliikmeliseks, siis peaks ikkagi selle juures enam-vähem ühe sõnaõigusliku asjatundjaga komisjoni täiendama, mis enam-vähem rahuldaks neid asjaosalisi, kelle juures hakatakse maakorraldustöid läbi viima, muidu nad ei usalda sarnast komisjoni, kus on ainult näiteks rahukohtunik, kes võib olla võhik maade korraldamises, samuti ka maakonnaavalitsuse esimees, ja jääb maakorraldajaks ainult üks, põllutöoministeriumi poolt määratud maakorraldaja, kes on kompetentne neis maakorralduse küsimustes. Kui tähtsad küsimused otsustatakse tähendatud komisjonis, kus ainult neljanda liikmena võib kaasa rääkida vallanõukogu esitaja, siis, mina arvan, jääb asjaosalistel küll väga suur umbusk südamesse, et nende saatuse ja kruntide üle otsustavad isikud, kellel väikene tundmine selles asjas, ja kas need krundid on nii rajatud, mis põllumajandusele vastuvõetavad. Sellepärast teen ettepaneku, tingimata seda komisjoni täiendada veel ühe liikme võrra ja § 71. lõppu juurde võtta järgmine täiendus-ettepanek: „ja põllumajanduse eriteadlane, kes valitud asjaosaliste poolt § 23. ettenähtud alustel ja korras.“

Juhataja J. Zimmerman: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja O. Liigand: Härra Teetsov'i poolt tehtud ettepanek oli arutusel maakommissjonis ja seal arvati, et kuna maakorralduse komisjonid õieti valvavad selle järele, et maakorralduse tööd õiglaselt oleksid toimitud. Et õiglus siin kaitstud oleks, seda kindlustab väga hästi praegune komisjoni koosseis, kus esimees on kohaliku rahukogu liige või rahukohtunik rahukogu määramisel, ja liikmed on 1) põllutöoministri poolt määratud maakorralduse komisjoni alaline liige, 2) kohaliku maakonnaavalitsuse esimees. Kui asjatundjaid on tarvis, siis nii nagu igal kohtul ja kohtuasutusel on ka siin õigus kutsuda neid tarviduse korral ja tarviduse järele komisjoni istungile sõnaõigusega. Neid võib mitte ainult ühe, vaid ka mitu kutsuda. (J. Teetsov, põl.: Võib — aga nad peavad seal olema!) Ja asjatundjaid võib kutsuda mitte ükski maakorralduse komisjon, vaid ka asja-

osalised ise võivad neid komisjoni tuua. Nii et asjatundmist ei kindlustata sugugi mitte veel selle põllumajanduse eriteadlasega, mida härra Teetsov arvab. Seal, võib olla, on mitmeid asjatundjaid tarvis ja mitmetel aladel. Nõnda ei kindlusta põllumajanduse eriteadlane sugugi igakülget asjatundmist. Sellepärast ei ole soovitatav siia sisse võtta põllumajanduse eriteadlast. Peale selle veel, mis puutub komisjoni koosseisu, tuletan meelde, et maakommissjoni koosolekul just härra Teetsov see oli, kes vaidles neljaliikmelise komisjoni vastu, leides, et pole soovitatav neljaliikmelise komisjoni juures hääletamisel ülekaalu anda komisjoni esimehele, mis siis tarvilik, kui hääled pooleks langevad. Mulle paistab pisut imelik, et just härra Teetsov niisuguse ettepanekuga nüüd esineb Riigikogus, nimelt komisjoni neljaliikmeliseks teha, millele ta maakommissjonis kõvasti vastu vaidles. Sellepärast vaidlen mina härra Teetsovi paranduse vastu, palun seda eraldi hääletada ning toetan paragrahvi vastuvõtmist komisjoni poolt ettepanend kujul.

Juhataja J. Zimmerman: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Teetsov'il.

J. Teetsov (põl): Mina ei ole soovinud hääleõiguslikku neljaliikmelist komisjoni, vaid sõnaõigusega viieliikmelist komisjoni.

Juhataja J. Zimmerman: Asun rkl. Teetsov'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen § 71. komisjoni poolt ettepanend kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 71. vastu võetud.

Aruandja O. Liigand kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 72—78.

§ 72. Maakorralduse komisjoni otsused tehakse hääleteenamusega.

§ 73. Kohaliku maakorralduse komisjoni istungile võib sõnaõigusega kutsuda maakorraldajat ja tarviduse korral teisi asjatundjaid.

§ 74. Kohaliku maakorralduse komisjoni alaline liige on komisjonis ettekandja ja temale allub sekretäär ja kantselei.

§ 75. Maakorralduse peakommissjoni koosseis on: esimees — kohtupalati liige kohtupalati määramisel, liikmed: 1) maakorralduse peakommissjoni alaline liige ja 2) põllutöoministeriumi maamõõduameti juhataja.

§ 76. Maakorralduse kohalik ja peakommissjon on otsusvõimelised, kui kõik liikmed koos.

§ 77. Maakorralduse peakomisjoni alalise liikme määrab Vabariigi Valitsus, kohaliku maakorralduse komisjoni alalise liikme — põllumajandusminister, sekretäri ja kantsleli tööd — maakorralduse peavalitsuse juhataja.

§ 78. Maakorralduse pea- ja kohalikkude komisjonide esimeeste või liikmete äraolekul või haiguse korral täidavad nende kohuseid neile vastavalt määratud asemikud. Maakorralduse esimehe aset võib täita maakorralduse liige maakorralduse määramisel.

Aruandja **O. Liigand** (loeb):

§ 79. Maakorralduse komisjonide liikmed saavad tasu istungitest osavõtmise eest riigikassast, riigiametnikud vastava ametastme paevaraha suuruses, maakorralduse esimees ja vallandukogu esitajad — riigiametnikud 1. ja hindaja 6. astme kohale vastava paevaraha normi suuruses. Sõidukulud tasutakse riigiametnikkude sõidutariifide järele.

J. Teetsov (põl): Et Riigikogu enamus minu ettepaneku § 71. juurde II lugemisel tagasi lükkas, siis kordan III lugemisel oma ettepanekut ja eeldusega, et Riigikogu ta vastu võtab, ja sellepärast teen § 79. juurde järgmise parandus-ettepaneku: „§ 79. kolmandas reas sõnade järele „maakorralduse esimees“ kustutada „ja“ ning võtta juurde sõnad „põllumajanduse eriteadlane ja.“

Juhataja **J. Zimmerman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **O. Liigand**: Minu arvates on härra Teetsov'i praegune ettepanek täitsa arusaamatu. Oleks härra Teetsov ettepaneku teinud, § 71. juures „maakorralduse esimehe“ asemele võtta „põllumajanduse eriteadlane“, siis oleksin mina ta ettepanekust aru saanud. Kuid härra Teetsov'i ettepanek § 71. juurde ei olnud sarnane, vaid komisjoni põllumajandusliku eriteadlasega täiendada. Kui härra Teetsov'i ettepanek vastu võetakse, siis kujuneks asjalugu koguni mõistmatuks selle poolest, et § 79. järgi on maakorralduse esimees maakorralduse komisjoni liige, kuid tasu saaks härra Teetsov'i ettepaneku järgi põllumajanduse eriteadlane. See on lihtsalt mõtete vassing, sest see parandus ei ole kuidagi kooskõlas parandusega, mida härra Teetsov tegi § 71. juurde. Neid asjaolusid arvesse võttes ei saa härra Teetsov'i ettepaneku poolt olla.

Juhataja **J. Zimmerman**: Rkl. Teetsov'i poolt on ettepanek tehtud kolmandas reas sõnade järele „maakorralduse esi-

mees“ kustutada „ja“ ning võtta juurde sõnad „põllumajanduse eriteadlane ja“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Asun § 79. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 79. vastu võetud.

Aruandja **O. Liigand** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 80—85 ja lisa maakorralduse seaduse § 30. juurde.

IX. Kinnistus.

§ 80. Kinnitatud plaanidest ja tarvilikul korral komisjonide lõpuotsustest annab peakomisjon, peale kinnitusjaoskonna registreerimist, maakorralduse osalistele vastavad väljendid. Algplaanid hoitakse alal põlluministeeriumi maamõõduameti arhiivis.

§ 81. Maakorraldusest tingitud kinnistused ja vastavad lepingud on vabastatud tempelmaksust ja kinnistuslõivust.

§ 82. Kinnistusega seotud kulud nõutakse sisse maakorralduse peakomisjoni poolt maakorralduse osanikkudelt riigi vastuvaidlemata nõuete sissenõudmise korras.

§ 83. Enne dokumentide väljaandmist saadab peakomisjon ärakirjad otsusest lõp vormis ja kinnitatud plaanist kinnitusjaoskonda. Kinnitusjaoskonnas märgitakse ülesse kõik muudatused, mis järgnenud maakorraldusest. Märkimisest teatab kinnitusjaoskond peakomisjonile dokumentide väljaandmiseks maakorralduse osalistele.

X. Seaduse elluviimine.

§ 84. Käesoleva seaduse tegelik maksmapanemine ühes õigusega korraldavaid määrusi anda jääb Vabariigi Valitsuse hooleks.

§ 85. Käesoleva seaduse tegeliku maksmapanemisega kaotab maksvuse seadus talumaade korraldamise kohta Petseri maakonnas ja Viru maakonna naruovataguses osas („Riigi Teataja“ nr. 88/89 — 13. oktoobrist 1921. a.)

Talurahvaseadustes ja -määrustes ette nähtud alammäärad talumaade tükeldamise kohta (Liivi talurahvaseadus 1860. a. §§ 114 ja 223, Saaremaa talurahva maakorralduse määrus 1865. a. §§ 21 ja 37, Eestimaa talurahvaseadus 1856. a. §§ 58 ja 208) ei ole maksvad neil juhtumistel, kui talumaid käesoleva seaduse alusel korraldatakse.

Lisa maakorralduse seaduse § 30. juurde.

Seaduslik piirimärk moodustatakse järgmisel kujul:

1. Piirijoonte nurkadele asetatakse vähemalt 150 kg. raskune raudkivist või betoonist piirimärk — ristikivi, jättes seda pealepoole maad 5—10 cm. kõrguselt. Kivi ümber umbes 1—1½ meetrit eemal kaevatakse 25 cm. sügavune kraav. Kivile raiutakse piirijoonte järele rist peale. Risti harud peavad vähemalt 10 cm. pikad, 2 cm. laiad ja 1 cm. sügavad olema. Harudele, mis piirisid ei näita, raiutakse põikkriips otsa.

2. Ei ole lähedal (3 klm. kaugusel) raudkivi või on maapind sedavõrd pehme, et ristikivi kohale asetada võimatu, siis pannakse viimase asemele okaspuust või tammest post, mille läbimõõt vähemalt 15 cm. Post, mille

alumisele otsale põikpuu kinnitatud, kaevatakse maa sisse 75 cm. jättes seda pealepoole maad ühe meetri kõrguselt. Posti ümber tehakse 80 cm. kõrgune kupits ja nii lai, et selle peale vabalt maamõõdu instrumendi üles seada saab. (Hüüded: Lõpetada!)

Juhataja **J. Zimmerman**: Ettepanek on tehtud, koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9 õhtul.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **A. Rei**.

Abiesimees **J. Zimmerman**.

Abisekretäär **J. Piiskar**.

